

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

IV. Quorum obiectorum fides explicita necessaria ex præcepto in lege
Euangelica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

fuit. Si autem perueniatur ad vnum primum hominem, iam non fuerunt generationes humanæ ab æterno, sed incipere debuerunt in tempore determinato.

58 Denique his omnibus addenda est fides mediatoris venturi, quæ esto non fuerit necessaria necessitate mediæ; necessitas tamen præcepti non videtur neganda non solum in lege scripta, in qua notitia clarior erat, & omnia sacrificia, & cæremoniæ illius legis Christum significabant, & promittebant, sed etiam in statu legis naturæ, in qua omnes etiam gratiæ conferebantur intuitu Christi venturi & propter eius merita, & ideo ab ipso initio voluit Deus hac spe redemptoris futuri fouere fidem hominum, & eorum spem, quam saltem necessitatem præcepti significant plura loca, quæ adducta sunt *disp. præcedenti*, dum ageremus de fide necessaria necessitate mediæ. Eodem modo necessaria erat necessitate præcepti fides de efficacia Sacramenti, quod datum fuerat in eo statu in remedium peccati originalis, quod tunc illud esset: quia eo ipso, quod institutum fuit à Deo, vt medium necessarium ad salutem saltem paruulorum, voluit, quod omnes haberent notitiam illius mediæ, vt possent quando oporteret, illud adhibere. Vnde idem credo de efficacia pœnitentiæ, & contritionis, & de eius necessitate ad salutem post peccatum mortale: nam sicut nunc est obligatio ad fidem de baptismo, & de eius necessitate, eo quod sit institutus à Deo vt medium necessarium ad salutem, ita propter eandem rationem videtur idem dicendum de notitia contritionis & necessitatis illius. Nam sicut baptisimus ex libera institutione Dei habet talem efficaciam; ita contritio eam habet ex institutione libera Dei, qui, vt suppono ex dictis in tomo de pœnitentiâ, potuit non dare hanc efficaciam contritioni, vt ea posita condonaretur peccatum, sicut potuit etiam minus exigere ad illud condonandum, sicut nunc de facto posita sola attritione cum sacramento Baptismi, vel Pœnitentiæ confert primam gratiam. Oportuit ergo in lege etiam naturæ credere efficaciam, & necessitatem contritionis ad expianda peccata, & quid Deus circa hoc statuisset.

59 Iam verò in lege scripta fatendum est fuisse ex præcepto necessariam fidem aliorum etiam obiectorum: nam licet non omnia, quæ Deus in eo statu reuelauit, ita pertinerent ad omnes, vt à singulis exigeretur notitia, & fides explicata; multa tamen erant, quæ ad omnes pertinebant, & quorum fides explicata à singulis exigebatur. Et quidem Suarez *vbi supra num. 5. & 6.* vult, non fuisse peculiare præceptum in lege scripta de fide explicata, quæ non esset de aliquo obiecto operabili, quod in ea lege præciperetur, vt de circuncisione, de sacrificiis specialibus, &c. pro quo affert S. Thomam in *præsenti quæst. 16. art. 1.* Sed ibi S. Thomas nihil dicit, cum iam ibi non agat de fide & de re ipsa negari non potest, quod in statu legis scriptæ necessaria esset ex præcepto fides aliquorum obiectorum, quæ non erant operabilia, vt de exitu filiorum Israël ex Aegypto, cuius notitia, & mirabilium, quæ tunc Deus fecit volebat Deus permanere semper in populo illo, iuxta illud psalmi 77. *Quanta mandauit Patribus nostris nota facere ea filiis suis. Filij qui nascentur, & exsurgent & narrabunt filiis suis, & alibi sæpè.* Erit autem quæstio de vocibus, an hæc fides dici possit aliquo modo de obiecto operabili, quate-

nus conducebat ad melius exercenda sacrificia, & cæremoniæ præceptas, per quas representabatur memoria illorum beneficiorum præceptorum: hoc enim sensu etiam fides Trinitatis, & incarnationis poterit apud nos dici de obiecto operabili, quatenus conducit ad melius exercenda Sacramenta, & sacrificia legis euangelicæ, in quibus mysterium Trinitatis, aut Incarnationis exprimitur, vel supponitur. Negari etiam non potest fuisse tunc necessariam necessitate præcepti vitæ fidem, quæ exigebatur in lege naturæ, fidem etiam explicitam de institutione eorum sacrificiorum, Sacramentorum, & rituum, quorum obseruatio omnibus præciperetur. Lex enim Dei, cum vniuersalis esset, ad hoc lata fuerat, vt omnibus intromitteretur, & ab omnibus acceptaretur, & per consequens, vt omnes notitiam haberent legis illius à Deo latæ. Ad quem etiam finem puto, necessariam tunc fuisse ex præcepto fidem de lege ipsius decalogi à Deo Moyfi data, cuius præcepta, licet maiori ex parte essent contenta in lege naturæ; voluit tamen Deus specialiter eadem præcepta promulgare, vt maiorem haberent auctoritatem apud illum populum, & firmius retinerentur, cum lumen naturæ potuisset sibi relictum facile in multis illorum errare, vel certe laborare ignorantia culpabili, prout notauit etiam Suarez *vbi supra n. 4.* voluit quippe Deus Magister specialis esse populi illius in iis omnibus, quæ ad salutem ei necessaria erant, vt vel sic ex fide viveret, & operaretur ea omnia, quæ ad salutem consequendam, vel augendam conducere poterant iuxta illud psalmi 147. *qui annuntiat verbum suum Iacob, iustitias, & iudicia sua Israel.* Et certe contra legem tanto apparatu à Deo latam, & in duas tabulas reductam, suoque digito exaratum, ad hanc finem ita fuisse promulgatam solemniter, vt ab omnibus Israëlitis compendiosè teneretur, & religiosè obseruaretur, quod sine illius fide fieri non poterat.

SECTIO IV.

Quorum obiectorum fides explicata necessaria sit ex præcepto in lege euangelica.

Certum est, necessariam in primis esse ex præcepto fidem explicitam illam, quæ est necessaria ex necessitate mediæ ad salutem, de qua dictum est *disp. præced.* quia vt sæpè diximus, mediæ necessaria ad salutem, quæ à nobis pendet, necessaria etiam sunt necessitate præcepti, quo quis teneret salutem propriam procurare, & mediæ omnia apponere ad eandem salutem necessariam. Ultra hæc etiam aliqua ex præcepto omnibus fidelibus credenda vel scienda proponuntur, de quibus quæ, & qualia sint, variæ sunt doctorum sententiæ.

Prima sententia refertur eorum, qui dicunt, posse sufficere Christiano in communi credere ea omnia, quæ ecclesia catholica credit, licet non defendat ad particularia. Pro hac sententia D. Thomas, Sanchez *lib. 2. in Decalogum cap. 3. num. 3.* & alij communiter referunt aliquos Canonistas, Innocentium, Ioannem Andream, Abbatem, Hieronymum, Imolam, Ananiam, Baldum, Zanchiensem, & Summam Rosellam, in qua verbo fides

num. 1. petitur solum fides Dei remuneratoris, & punitoris: quibus addi solent Guillelmus Parisiensis in tract. de fide §. postquam autem circa finem, & Altiusdor. lib. 3. summa tract. 3. cap. 1. §. 5. Quorum sententiam, ut erroneam damnant Valentia, & Ledesma, quos refert, & sequitur Sanchez ubi supra; imo Bañes apud eundem dicit esse hæreticam. Nam in direct. Inquisitorum 2. p. quæst. 10. heresi 8. refertur ab Eymérico Censura ab Inquisitoribus lata de mandato Gregorij Papæ XI. cum consilio Cardinalium, & Theologorum, qua articulus hic damnatus fuit: *Quod laici non reuertur ad aliquem articulum fidei explicitè credendum, sed sufficit illis ista conclusio in genere, quod credunt omne illud, quod sancta Dei Ecclesia credit.* Sed tamen Suarez in præsentii disp. 13. sect. 4. num. 1. eos Auctores ab hac Censura liberat, quia illi non excludunt omnes prorsus articulos, cum fidem saltem vnius Dei remuneratoris explicitam petant.

61 Omnes tamen Theologi communiter, & verissimè docent, esse ex præcepto obligationem fidei, & notitiæ explicitæ aliorum articulorum præter illos duos à Deo remuneratore. Quod in primis Suarez ubi supra n. 2. dicit esse indubitatum quoad omnia, quæ in statu legis naturæ explicitè credi debebant, nec id sine errore posse negari. Quod tamen non debuit cum ea vniuersalitate tradidit; nam in eo statu, ut supra vidimus, necessaria erat ex præcepto fides, & notitia de remedio illo dato à Deo ad expiationem à peccato originali, ut possit debito modo explicari, quæ fides, & notitia explicita nunc non est necessaria, & paucitæ docti eam habent. Sicut etiam plurium obiectorum notitia explicita exigebatur in lege scripta, quorum à nobis non exigatur, sed aliorum, quæ sunt propria legis Evangelicæ. Restat tamen difficultas in iis assignandis, in quibus nostri doctores non consentiunt.

62 Multi dicunt, eos omnes, & solos articulos debere à singulis explicitè credi, quos Ecclesia solemnè ritu celebrat, quos congerit latè Sanchez ubi supra n. 5. Ad hoc enim ab Ecclesia solemnè celebrantur, ut ab omnibus cognoscantur explicitè. Quare alij, qui fatentur debere credi explicitè articulos in simbolo contentos, fatentur etiam obligationem sciendi explicitè eos, qui ab Ecclesia celebrantur. Ita Coninch disp. 1. 4. dub. 10. n. 190. Hæc tamen obligatio quoad ea omnia, quæ ab Ecclesia celebrantur, communiter reicitur apud Sanchez ubi supra num. 6. Castro Palao n. 6. cum aliis, quos affert. Et probari potest, quia ex eo, quod Ecclesia celebret festum alicuius sancti, non sequitur, quod singuli fideles debeant scire merita, & sanctitatem illius, aut noscere illum, præsertim si non sit præceptum obseruandi festum, sed solum fiat officium de illo: imò licet obseruandum sit festum, sufficit rustico scire, esse præceptum illa die abstinendi ab operibus seruilibus, & vacandi Deo: ergo licet celebretur etiam mysterium aliquod Christi, ut transfigurationis, circumcisio; præsentatio in templo, &c. non ideo debet imponi rustico obligatio præsertim gratis credendi explicitè, vel sciendi illa mysteria.

63 Communis ergo, & vera sententia docet, obligari fideles singulos ad credendos, & sciendos explicitè iuxta suam capacitatem articulos, qui in simbolo articulorum continentur, ita Suarez, Sanchez, Coninch. locis citatis, & alij multi, Card. de Lugo, de virtute Fidei diuina.

quos ipsi congerunt; in quo tamen obseruandum est, sermonem esse de Symbolo Apostolorum, non de Symbolo Athanasij, vel etiam Nicæno, in quibus ad maiorem explanationem aliqua addita sunt, quorum notitia non exigitur à singulis fidelibus, ut de processione Spiritus sancti à Patre, & Filio fatentur Suarez numero 6. Sanchez num. 17. Coninch. num. 190. Petrus Hurtado disp. 44. sect. 2. §. 10. & alij. Vnde nec probò, quod aliqui ex his Auctoribus nomine symboli intelligunt, & explicant aliud quoddam Symbolum, quod in rudimentis Christianæ Doctrinæ idiomate vulgari proponi solet pueris in Hispania, vbi ultra Symbolum Apostolorum proponitur Symbolum aliud sub nomine Christianæ fidei, quorum septem spectant ad diuinitatem, & septem ad Christi humanitatem quos quatuordecim articulos ab aliis quibus enumerari dixit S. Thomas in præsentii quæst. 1. art. 8. in corpore, quamuis aliquantulum differant ab illis, qui in prædicto puerorum catechismo continentur, quorum articulorum feriem pueri memoriter discunt, & iuxta horum articulorum textum aliqui Doctores Hispani explicant fidem explicitam necessariam ex præcepto, ita Suarez ubi supra num. 6. & sequentibus, Hurtado dicto §. 10. & 11. Sanchez num. 6. Granada in præsentii tract. 10. disp. 3. sect. 2. numero 6. & sequentibus, & alij, qui videntur supponere Symbolum illud ex 14. articulis constatum commune esse toti Ecclesiæ pro instituendis pueris; cum tamen extra Hispaniam non viderim esse in vsu. Certè Ecclesia Romana in Catechismo iussu Concilij Trident. & Pij. V. ad Parochos edito, ut plebem instruant, solum Apostolorum Symbolum 12. articulos continens proponit: sicut etiam in Catechismo breui pro pueris instruendis iussu Clementis 8. à Roberto Cardinali Bellarmino composito, & edito vulgari lingua ad vsu populi Romani, & aliarum Ecclesiarum, non proponitur aliud Symbolum nisi Apostolorum, & eius 12. constatum articulis, in quibus quidem aliqua explicantur, quæ non explicantur in illis aliis 14. articulis. Quare alij merito solum Symboli Apostolorum meminerunt, quando obligationem fidei explicitæ circa præcipuos articulos adstruunt.

64 Porro obligatio hæc vniuersalis notitiæ explicitæ circa materiam Symboli Apostolorum colligitur ex vsu perpetuo ipsius Ecclesiæ, quæ hanc notitiam à singulis ante, atque etiam post Baptismum exigit, ut constat ex Concilijs Agathensi, Bracharensi 2. & Cabilonensi relatis c. 20. & sequentibus de consecrat. disp. 4. & ex Rabano relato ibi in cap. ante Baptismum, & ex Catech. Pij V. vbi dicitur in principio, omnes scire, & credere debere ea, quæ Apostoli certis articulis comprehenderunt: & ex cap. Deus qui, de penitentis, & remiss. & ex Augustino lib. 8. conf. 2. ap. 2.

Ratio huius obligationis, aliis omisiss, hæc est, quia qui Christianam religionem amplectitur, ita debet eam amplecti, ut eam distinguat ab aliis; quæ illa non sunt, & per consequens debet talem fidem credere, quæ distinguat Christianam religionem ab aliis doctrinis, quæ vel sint vel fuerint: alioquin non distingueret religionem Christianam à statu legis naturæ in quo etiam fideles credebant Deum vnum remuneratorem supernaturalem, atque etiam credebant vera esse

64 Vnde colligitur obligatio vniuersalis notitiæ explicitæ circa materiam Symboli Apostolorum

65 Ratio huius obligationis.

solum Romana Ecclesia pueris in catechismo proponit, vt diximus.

71 Alij ergo negant, eam fidem explicitam requiri in singulis de perpetua Virginitate Deiparæ; ita Azot, quem refert & sequitur Sanchez *vbi supra* n. 17. & alij, quos tacito nomine refert, & sequitur Suarez *loco citato*, quorum sententiam ipse etiam iudicat non esse improbabilem; quia id non videtur satis in symbolo expressum. Ego in primis puto non solum credendam explicitè Virginitatem Mariæ in conceptione sui filij, sed etiam in partu. Ratio est, quia quando fides docet, Christum conceptum ex Virgine, sensus eorum verborum non est diuisus, vt ita dicam, hoc est conceptum ex ea, quæ antea fuerat Virgo, sed compositus, hoc est ex Virgine manente Virgine, sic enim intelligunt omnes Patres, & Catholici vaticinium illud Isaia, *ecce Virgo concipiet*, & in symbolo Nicæno profitemur hoc mysterium in verbis illis: *Incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine*, hoc est, manente Virgine: cum ergo in symbolo Apostolorum explicitè profitemur Christum natum ex Maria Virgine, verba hæc facere etiam debent sensum compositum, hoc est, manente Virgine in ipso partu. Sic enim verba eiusdem Isaia intelligunt communiter Patres, quos congerit Suarez 2. tom. in 3. parte disp. 5. sect. 2. & quia dixit, *Virgo concipiet, & pariet filium*, inde colligunt Deiparæ Virginitatem in ipso etiam partu: cum ergo in symbolo profitemur explicitè Christum natum ex Maria Virgine, ibi etiam profitemur Virginitatem matris in ipso partu.

72 Vnde rursus videtur mihi multo verius, quod in eisdem verbis profitemur explicitè Virginitatem perpetuam Mariæ, etiam toto tempore post partum. Suppono enim de fide etiam esse perpetuam Mariæ Virginitatem, vt ex Concilijs & Patribus probat latè Suarez *dicta disputatione* 5. sect. 3. Sed dubium esse potest, an hæc veritas debeat explicitè credi, & mihi magis placet prima sententia affirmans supra relata, & quod hic sit sensus illorum verborum in symbolo, *natum ex Maria Virgine*, & non solum intelligantur de Virginitate in ipso partu permanente, sed de Virginitate etiam consequenti. Nam si deberent limitari ad illud solum tempus, diminutè hunc articulum explicuisset symbolum Nicænum, quod in Missa cantatur, in quo non explicatur Christum natum, sed conceptum ex Virgine, in verbis illis: *Incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine, & homo factus est*: In quibus de natiuitate nihil dicitur: non est autem credibile, omisissam fuisse in eo symbolo veritatem hanc in symbolo Apostolorum explicatam de Virtute Mariæ etiam in ipso partu: quare fatendum est, verbis illis, *ex Maria Virgine* non significari solum Virginitatem in Conceptione, sed etiam consequentem, & perpetuam, & ideo in illis explicari Virginitatem etiam in partu perseuerasse.

73 Ratio autem est, quia ecclesiasticus vsus hoc habet, vt Virginis cognomen non attribuitur simpliciter, & absolutè alicui fœminæ nisi virgo semper permanens: ideo nunquam in sacris precibus Virgines vocat, nisi illas sanctas, quæ Virgines semper fuerunt. Nec sufficit solum Virginitatem tunc fuisse, quando contigit id, quod narratur, vt Virginis titulo simpliciter decoretur: quando enim Ecclesia dicit, v. g. *Conceptio est hodie sancta Mariae Virginis: Hodie concepta est* Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

Virgo Maria &c. certè non est sensus solum, quod erat Virgo, quando concepta fuit, sed quod illa, quæ semper fuit virgo, tunc concepta est. Sicur, & quando proponit celebrandum festum sub nomine Natiuitatis, aut Præsentationis Mariæ Virginis, non significat solum fuisse Virginem, quando nata, vel præsentata fuit. Alioquin eodem modo dicere posset, hodie nata, vel concepta est B. Anna Virgo, vel proponere festum natiuitatis B. Annæ Virginis, quia ipsa etiam in natali suo virgo erat; quod certè ab vsu & sensu Ecclesiæ longe abest. Sensus ergo illius tituli, & cognominis non alligatur ad tempus illud, sed extenditur ad futurum: sicut quando Ecclesia loquitur de conuersione sancti Pauli Apostoli, non loquitur de Apostolatu, quem iam tunc haberet, quando conuersus fuit, sed quem postea habuit. Si ergo, quando Ecclesia dicit: hodie concepta, vel nata aut præsentata est Maria Virgo: non intelligit solum de virginitate, quam tunc habebat, sed etiam de virginitate perpetua, quæ est virginitas simpliciter & absolutè prolata: cur quando dicit *Christum conceptum est, vel natum ex Maria Virgine*, intelligi debet de sola virginitate tempore conceptionis, vel partus, & non de perpetua. Præsertim cum hic sit perpetuus Ecclesiæ vsus, vt ad significandam perpetuam Mariæ virginitatem, quoties Mariam nominat, addat etiam Virginis titulum, quod notauit Epiphanius hæresi 78. his verbis. *Quis vnquam, aut quo saculo ausus est proferre Mariæ nomen, & interrogatus non statim intulit Virginis vocem? ex ipsis enim nominibus etiam virtutis signa elucent.* In hoc ergo sensu in symbolo dicitur Christum natum ex Maria Virgine, non ad significandam solum eius virginitatem in partu, sed ad demonstrandum, de qua Maria sit sermo, nempe de illa, quæ semper virgo fuit, & per antonomasiam sub solo nomine *Virginis* intelligitur, ita vt quoties absolutè, & sine nomine de Virgine loquimur, intelligamus de Dei matre, vt obseruauit Augustinus in *Enchirid.* cap. 34. quem esse sensum, & vim illorum verborum, *ex Maria Virgine*, in symbolo obseruauerat etiam Suarez *dicto* 2. tom. in 3. p. disp. 5. sect. 3. §. Secundo præsertim. Est ergo factis probabile, & pium, quod hic articulus de perpetua Deiparæ virginitate sit necessariò explicitè ab omnibus credendus, & ideo in symbolo positus. Hoc enim non parum refert ad dignitatem Christi, & matris, & vt fideles erga ipsam, & eius cultum magis afficiantur, quàm si parent, eam fuisse, sicut vnâ ex alijs fœminis, quæ aliorum etiam filiorum procreationi, & generationi communi modo attendisset, non contenta vnico naturali filio, quo etiam vnico filio naturali Æternus ipse patet contentus est.

74 Nec obstant verba Basilij hom. 25. de humana Christi generatione, vbi relata sententia eorum, qui volebant Deiparam post Christum natum alios filios ex Ioseph suscepisse, vel ab eo maritaliter cognitam, sic ait. *Non verò, licet nihil hoc doctrina pietatis officeret: nam donec dispensabatur Christi generatio, necessaria erat virginitas: quid verò postea sit factum ad mysterij huius doctrinam non anxie coniungendum est. Verum tamen ne hoc eorum, qui Christum amant, ferre cogantur aures, quod genitrix Dei aliquando desierit esse virgo, has rationes sufficere putamus.* Vbi videtur indicare, hunc articulum, non fuisse inter necessariò credendos. Hoc tamen, vt dixi, non ob-

stat, quia nimium probaret, nimirum non solum, non fuisse necessarium fidem explicitam huius veritatis, sed neque etiam rem ipsam fuisse certam ex fide, quod tamen dici non potest, vt constat ex Augustino (vel quisquis sit Author) in *lib. de Ecclesiast. dogmat. cap. 69. tom. 2.* vbi dicitur id firma fide credendum, nec blasphemiam Heluidij acquiescendum. Omnes ergo debemus Basilium explicare, cuius mens non erat de certitudine aut necessitate simpliciter illius articuli agere, sed solum in ordine ad intentum praesens, nempe quod Christus sine viri opera de Spiritu sancto conceptus, & natus fuerat ex Maria ad quod dogma sustinendum necessarium non erat illud aliud de perpetua Mariae Virginitate post partum, in quo sensu verba illa solent à Doctoribus Catholicis communiter intelligi.

75

Per hoc tamen non contento esse improbabilem secundam sententiam supra relatum eorum, qui dicunt, non esse ex necessitate praeccepti credendam explicitè perpetuam Mariae Virginitatem. Pro qua rursus afferri posset, quod Apostoli symbolum illud composuerint anno Christi 44. iuxta sententiam communiorum, quam amplectitur Card. Baronius 1. tom. annal. eo anno 44. quo anno Deipara adhuc in terris agebat iuxta sententiam eorum, qui volunt ipsam obiisse anno aetatis suae 63. vel 72. in quam vltimam inclinari magis Suarez 2. *tomo in 3. partem disp. 21. sect. 1.* Difficile autem appareat, quod Apostoli proposuerint in symbolo credendam explicitè de fide ab omnibus fidelibus perpetuam virginitatem Mariae vsque ad mortem includendo etiam tempus futurum, & quo nondum adhuc seruata fuerat eius virginitas. Non ergo debent intelligi ea verba symboli de Virginitate perpetua, sed de virginitate in conceptione, & in partu. Quamuis ad hoc etiam responderi posset, in primis valde incertum esse tempus mortis B. Virginis, vt ex Card. Baronio, & aliis ostendit Suarez loco proximè citato, & satis communem esse opinionem, quod contigerit anno 59. suae aetatis, qui fuit vndecimus à morte Christi, & annus 44. Christi, quo anno volebant, Apostolos symbolum condidisse, quare potuerunt illud post Virginis obitum componere, quando iam erant in varias orbis partes dispergendi: Vnde Suarez conicit Petrum Apostolum non discessisse à Iudaea ante Virginis obitum, sed statim post illum; nam eo anno Romam primum venit, nempe secundo anno Imperij Claudij teste Eusebio in Chronicis, & Hieron. de scriptoribus Ecclesiasticis. Quod si aliquis contendat B. Virginem per plures annos superuixisse, & symbolum anno illo Christi 44. fuisse compositum, simulque velit sententiam nostram tueri de perpetua virginitate in verbis illis contenta, necesse est, quod dicat, Apostolos per verba illa significasse virginitatem illam vsque ad tempus illud, quo loquebantur: hoc enim necessarium erat, vt tunc simpliciter, & absolute appellaretur Virgo. Tradidisse tamen symbolum illud sub eadem verborum formula futuris etiam temporibus recitandum, quia diuino Spiritu afflari sciebant permanens integritatem, & virginitatem Deiparae perpetuam (quod certe mirum est, quod ipsamet saltem Virgo non sciret ex diuina reuelatione, quae sicut de rebus aliis ad se spectantibus, ita & de hoc potuit Apostolos docere) atque adeo potuerunt bene symbolum fidelibus sub iis verbis tradere, quae scie-

batur, quocumque tempore proferrentur, non continere falsum, sed verum, & à Deo reuelatum. Nec ex hoc sequitur, diuersam esse fidem, quam Apostoli in symbolo profitebantur, ab ea, quam nos profiteamur, quando idem symbolum nunc recitamus, eo quod illi significarent solum virginitatem Mariae vsque ad illud tempus; nos vero in eisdem verbis significamus nunc virginitatem eiusdem vsque ad finem vitae: haec enim diuersitas tota est materialis, & non facit fidem formaliter diuersam sicut in eodem symbolo, & in symbolo etiam Niceno profitemur resurrectionem mortuorum, & iudicium, & aduentum Christi futuri: per quae verba Apostoli non significabant futura haec omnia post tempus, quo nunc nos symbolum recitamus: ipsi enim non sciebant tantam diu differendus esse secundus Christi aduentus: nos autem profitemur haec futura post hoc tempus, quo symbolum recitamus, quae est diuersitas materialis ex diuerso tempore, quo symbolum recitatur. Apostoli autem composuerunt formulam profitendi fidem iis verbis, quae apta essent ad eam verè proficiendam, quocumque tempore proferrentur in Ecclesia militante, quia semper haec sunt futura in ordine ad illud tempus. Sic etiam circa virginitatem Mariae appropinquat verba quibus semper fideles firmissimè eius fidem profiterentur: quia sciebant, quocumque tempore ea verba proferrentur, verissima esse; licet materiale significatum posset variationem aliquam accipere propter diuersas circumstantias, quae variari poterant, manente tamen eadem formula professionis, quoad formale symbolum, & quoad eadem verba, quibus fidem profitemur.

Sequitur iam articulus de Christi passione in verbis illis, *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus*, in quibus verbis certum videtur in primis, non esse obligationem saltem grauem sciendi Christum passum sub Pontio Pilato, cum ea circumstantia, & nomen, ac cognomen Iudicis non multum referat singulis ad illud tempus; certum etiam videtur, debere explicitè credi, Christum passum, & mortuum esse propter nostram salutem; cum enim Christus debeat explicitè credi, vt Redemptor nollet, oportet credere nos suo sanguine redemisse, & ita omnino expediebat ad debitam gratitudinem erga ipsum concipiendam; & id constat à fortiori ex dictis *disp. praecedenti*: si enim iuxta communem satis sententiam fides explicita Christi mediatoris necessaria est ad salutem necessitate mediij, oportet ergo credere propter Christum dari salutem, atque adeo ex Christi meritis, quorum praecipua fuerunt mors, & passio, remitti peccata, & pro consequens ad hunc finem passum esse, prout explicatur in symbolo Niceno illis verbis, *qui propter nos homines, & propter nostram salutem* &c. cur autem haec causa finalis passionis Christi non fuerit, ita explicita, in symbolo Apostolorum, ratio esse potuit quia satis explicitè videbatur contineri, vel supponi. Tum quia professio fidei christiana supponebat ea, quae de Christo credi debebant explicitè in lege antiqua, in qua credi debebat explicitè vnus mediator venturus, quem mediatorem fides christiana profiteretur iam venisse, & hunc esse Christum, qui mortuus est, quare eo ipso fateretur redemptionem hominum per Christum: tum etiam quia impossibile moraliter est, quod christiani explicitè confiteantur filium Dei verum Deum, & hominem mortuum esse, & eundem

eundem fuisse nostrum redemptorem, & nesciant per passionem, & mortem nos redemisse, & ideo opprobria, & tormenta alioquin Deo indigna suscipere non fuisse dedignatum, quare in illis, quæ in symbolo traduntur sufficienter continebatur & hoc aliud, si illa alia explicite credantur, ut experientia manifesta testatur.

77

An genus mortis nempe crucifixio, sit de necessitate præcepti explicite credendum.

Dubitari potest, an genus mortis nempe crucifixio, sit de necessitate præcepti explicite credendum, de quo nihil inuenio apud Doctores in particulari; imo aliqui solum videntur ponere necessarium credendum Christum mortuum esse; ita loquitur Suarez in præfati disp. 13. sect. 4. n. 8. dicens post hoc sequuntur articuli de passione, morte, & Resurrectione Domini, de quibus omnes Theologi sententur esse ex præcepto explicite credendos ab omnibus. & clarius Hurtado disp. 44. sect. 2. §. 11. dicit: non esse necesse cognoscere eum fuisse circumcisum, &c. Sed sufficit, eum pro salute nostra mortuum fuisse, & à mortuis surrexisse; ut cognoscamus nostram per eius sanguinem redemptionem; item ut per resurrectionem concipiamus spem resurgendi. Eodem ferè modo loquuntur alij, Castro Palao dict. puncto 10. n. 5. inter credenda explicite non enumerat crucifixionem, sed passionem, mortem, descensum ad inferos, resurrectionem, &c. & postea addit: non est necessarium circumstantias passionis cognoscere, videlicet passum esse sub Pontio Pilato: sufficit si cognoscatur esse passum. Item Granado dict. tract. 10. disp. 3. lect. 2. n. 8. dicit, teneri omnes explicite credere, Christum esse Deum, & hominem, conceptum ex Maria semper Virgine, natum, mortuum, quod resurrexerit, & sit modo in cælesti gloria, quodque venturus sit ad iudicandum.

78

Alij tamen de crucifixione in particulari loqui videntur. Ita Coninch in præfati disp. 14. dub. 10. num. 189. dicit, non teneri omnes scire, Christum passum esse sub Pilato, sed sufficere iudicibus scire, Christum verè esse Deum & hominem, & verè passum esse, & mortuum in cruce, ac ad cælos ascendisse. Idem videntur supponere illi, qui docent, esse obligationem sub mortali, ut singuli fideles sciant signare se signo crucis, prout docent Angelus, Sylvester, Tabiena, & Armilla apud Sanchez dict. lib. 2. in decalogum cap. 3. num. 14. in fine: nam ea notitia certè parum deseruit sine notitia mysterij crucis, in qua Christus salutem nostram operatus est. Denique cum Doctores in univèrsum dicant, esse obligationem gravem credendi explicite, quæ continentur in symbolo, & non excipiant crucifixionem, neque ego eam excipiendam dicam, quam Apostoli scorsim à passione, & morte explicuerunt, & explicari voluerunt, & adeo accuratè, ac frequenter prædicabant iuxta illud Pauli 1. Cor. 2. Prædicamus Christum, & hunc crucifixum, & quidem cum Christus Dominus voluerit, insigne quasi gentilitium christianæ religionis vnicum esse crucis vexillum, turpissimum esset christiano homini proprium ignorare signum, nec illud noscere potest, si virtute crucis nescit à Christi passione derivari: unde merito crucis mysterium inter præcipua fidei capita oppositum est, nec video, quomodo ob materiam parvitatem excusari possit ignorantia crucis quam Christus suis affectis dedit quasi visibile symbolum, quo ab aliis omnibus gentibus dignoscerentur.

79

Vnde obiter infero, cum in symbolo illo ex 14. articulis constato, cuius supra meminimus, & Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

quo Hispani auctores tanquam credendorum in præfati, vtuntur, eo quod apud ipsos in catechismo puerorum proponi solent, cum, inquam, ibi non explicetur crucifixio, sed solum mors, & passio Domini, debere Catechistam id explicare, & monere, aliqua esse in symbolo Apostolorum explicite credenda, quæ in illis articulis de sunt, etiam in iis, quæ pertinent ad Christi humanitatem. Vnde miror, Magistrum Ioannem de S. Thoma virum sanè doctum, & pium, & in Complutensi Academia Theologiæ professorem, qui in explicatione christiana, doctrinæ, quam pro rudioribus instruendis Hispano idiomate vtiliter nuper edidit, cum in explicatione illius tertij articuli multa alia minutiora addidisset de passionibus, & doloribus Christi internis, & externis; de cruce tamen, & eius mysterio nihil dixisse, cum tamen crucifixio, quam Apostoli in suo symbolo explicite appofuerunt, in textu illius articuli desideraretur.

Dubitari etiam potest de Christi sepultura, quam in Apostolorum symbolo explicite profitemur, an sit ex præcepto explicite credenda. Et quidem aliqui ex Doctoribus citatis enumerantes explicite credenda, de sepultura nihil dicunt. Petrus Hurtado dicta disp. 44. §. 11. dicit sufficere explicite credere, Christum pro salute nostra mortuum fuisse, & à mortuis surrexisse, &c. de sepultura autem nihil dicit. Similiter bases in præfati q. 2. art. 3. dubitatione 2. in 2. conclusione de articulis ad Christi humanitatem spectantibus, ubi explicat substantiam credendorum explicite de Christi humanitate, nihil de sepultura explicat. Nec mirum, quia in illis etiam 14. articulis, quos pro textu, & regula accipiunt, sepultura etiam Christi omiffa fuit; idem videtur supponere Coninch dict. dub. 10. n. 188. dicens sufficere scire, Christum verum Deum, & hominem verè passum, & mortuum in cruce, & ad cælos ascendisse. Vbi crucifixionem quidem enumerat, ut supra notauimus, atque etiam resurrectionem quatenus dicit ascendisse ad cælos, nisi enim resurrexisset, non ascendisset Christus in cælum, sed eius anima: de sepultura verò nihil dixit. Castro Palao dict. tom. tract. 4. disp. 1. puncto 10. ex vna parte videtur agnoscere obligationem circa hunc articulum explicitum, cum n. 3. dicat esse obligationem sciendi, & credendi explicite, quæ in Apostolorum symbolo continentur. Ex alia tamen parte videtur id negare, cum n. 5. solum enumeret credenda explicite passionem, mortem, descensum ad inferos, resurrectionem, successionem ad dexteram Patris, & aduentum ad iudicium.

80

Christi sepultura an sit ex præcepto explicite credenda

Alij videntur hanc obligationem agnoscere, ita Luisus Turrianus in præfati disp. 28. dub. 1. dicens, esse obligationem præcepti ad credendos omnes fidei articulos, qui in symbolo continentur. Eodem modo loquitur Lorea in præfati disp. 23. membr. 1. vbi n. 15. dicit esse præceptum omnibus fidelibus credendi fide explicite articulos fidei, tam secundum illam numerationem, quam quatuordecim numerantur, (loquitur de illis 14. articulis, quibus Catechista Hispani clariùs explicant Apostolicum symbolum) quam eos, qui in symbolo Apostolorum exprimuntur. Et postea n. 18. dicit non esse verisimile Apostolos, qui in breuem summam, & compendium doctrinam fidei reducere voluerunt, quæ omnibus esset in promptu, aliquid posuisse in symbolo, quod non erat creditum necessarium.

81

82

Ego quidem in genere fateor obligationem credendi explicitè, quæ continentur in symbolo Apostolorum, quia ipsi diuino spiritu afflati regulam illam fidelibus omnibus communem tradiderunt ad profitendam suam fidem, iudicantes, ibi contineri substantiam fidei nostræ, quantum satis esset, vt omnes satisfacerent debito credendi explicitè capita saltem substantialia Christianæ religionis. Cùm hoc tamen stat, quod in eodem symbolo sint aliqua adeo minuta, vt propter materiæ paruitatem non possit eorum ignorantia refundere malitiam grauem, quandiu non negantur, sed ignorantur, quoad notitiam explicitam, id enim negari non potest in circumstantia illa iudicis, quod fuerit Pontius Pilatus, quia ignorata, potest adhuc articulus ille passionis Christi quoad substantialia explicitè credi. Totum ergo dubium esse potest in assignandis iis, quæ substantialia sunt articuli credendi, vt ideo ignorari non possint sine culpa graui: quæ verò sint accidentalialia, ita vt sine illis maneat substantia articuli explicitè credita, & ideo eorum ignorantia non sit culpa grauis. Et quod ad præsens attinet, non videtur improbabile, quod sepultura secundum se non sit circumstantia adeo grauis, vt defectus fidei explicitæ circa illam sufficiat ad peccatum mortale. Nam ideo in symbolo explicata fuit, non quidem vt articulus diuersus, nec *velut articuli pars, que nouam aliquam difficultatem habeat.* (verba sunt Catechismi Pij V. in explicatione articuli quarti symboli §. 8.) *præter ea, que iam de morte dicta sunt. Nam si Christum mortuum credimus, facile etiam nobis persuaderi potest, eum sepultum esse. Verum hoc additum, primum vt minus de morte dubitare liceat; cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si eius corpus sepultum probemus, deinde vt resurrectionis miraculum magis delectetur atque eluceat.* Vtraque autem ratio videtur ostendere, sepulturam solum explicari vt circumstantiam mortis, & resurrectionis: quæ sanè circumstantia non videtur tanti ponderis esse, vt sine illa fides mortis, vel resurrectionis vacillet, cùm aliunde firmissimè credamus mortem ante sepulturam, & stante morte non potuerit resurrectio esse ficta, cùm non possit semel mortuus iterum sine vera resurrectione viuere. Si cui tamen hæc circumstantia maioris momenti videatur, consequenter dicere debet, fidem etiam illius explicitam sub peccato mortali à singulis fidelibus exigi: illud certè fatendum est, non posse hanc omissionem à peccato saltem veniali excusari.

83

Articulus de descensu ad inferos an debeat à singulis credi si de explicita ex necessitate præcepti

Sequitur articulus de descensu ad inferos, qui in symbolo Nicæno omissus est, & ideo de eius necessitate dubitant Theologi: quorum aliqui putant, hanc particulam non fuisse ab Apostolis in symbolo positam, sed additam postea, eo quod aliqui Patres antiqui, dum symbolum explicant, nihil de illa dicant, vt Augustinus in *lib. de fide, & symbolo, & libris de symbolo ad Catechumenos*, Irenæus *lib. 1. c. 2.* Tertullianus etiam *lib. de uelantibus virginibus in princip.* & *lib. de præscript. heret. c. 13.* & *lib. contra Praxeam in principio.* & Origenes *in initio librorum æpi apocryph.* Alij tamen eam etiam particulam in symbolo exposuerunt vt Chrysostr. *hom. 2. de symbolo*, Cyrillus Ierosol. *cap. 4.* & Rufinus *in expositione symboli*, & quamuis hic dicat, non haberi eam particulam in Ecclesiæ Romanæ symbolo, & in Orientis Ecclesiis; id tamen intelligunt

de symbolo Nicæno, quo Ecclesiæ Romana in illa virtute, vt putat Suarez *2. tom. in 3. part. disp. 43. sect. 2.* versus finem, qui etiam verius existimat, quod fuerit ab Apostolis appositum. Præsertim cùm idem Augustinus eam etiam in aliis locis addiderit, vt in *serm. 115. vbi* illam particulam attribuit Thomæ Apostolo, alij aliis Apostolis, vt videri potest apud Suarez *ibidem.*

Itaque non pauci Doctores sentiant, hunc articulum non debere à singulis credi fide explicita ex necessitate præcepti. Ita Suarez *loc. citato in dicto 2. tom. in 3. partem*, quamuis concedat, fuisse ab Apostolis in symbolo appositum, idem tenet Castro Palao *dict. tract. 4. disp. 1. puncto 10. num. 5.* & videtur supponere Coninch *dicto dub. 10. n. 188.* quatenus dicit, rudioribus sufficere credere, Christum verum Deum, & hominem verè passum esse, & mortuum in cruce, ac ad celos ascendisse, &c. Clarius id tenet Granado *dicta sect. 3. num. 8.* vbi fatetur, non esse obligationem præsertim grauem ad fidem explicitam huius descensus ad inferos.

Alij tamen plures videntur agnoscere eiusmodi obligationem. Lorca *in præfati dicta disp. 3. memb. 1. num. 20.* & Medina apud Suarez *loc. proxime citato*, Bafies *vbi supra dicta conclus. 2. & sequenti*, dicens id esse probabilius, & securius, Thomas Sanchez *dicto cap. 5. num. 6. vbi* dicit regulam huius obligationis non esse symbolum Apostolorum, sed illos quatuordecim articulos, qui in Catechismo pueris proponuntur, qui omnes prout ita recitantur, debent explicitè credi ex præcepto: in illis autem continetur explicitè descensus ad inferos: in quo quidem excessu præfens symbolum illud ex quatuordecim articulis symbolo Apostolorum quoad explicationem obligationis. Postea verò *num. 22.* dicit, omnes etiam rusticos intelligere, & scire saltem credo modo hunc articulum, quantum sufficit ad satisfaciendum prædictæ obligationi; eodem modo loquitur P. Hurtado *dicta disp. 4. §. 11.* dicens, hunc descensus ad inferos credendum esse necessitate præcepti crasso modo, non verò singulis exactè, pro quo affert Saucium à nobis proxime adductum. Sed certè Sanchez, licet videatur contentus esse: fide explicita crasso modo huius articuli, re tamen ipsa magis explicitam fidem petit, quam petatur in symbolo Apostolorum, in quo solum dicit *descendit ad inferos.* At verò in illis quatuordecim articulis, quos Sanchez assumit pro regula meliori huius obligationis, articulis hic multò magis explicitè proponitur his verbis: *Quartus articulus est, quod descendit ad inferos, & inde eduxit animas sanctorum Patrum, qui eius aduentum expectabant.* Denique accerbis loquitur Curtianus *dicto libro 1. circa finem* dicens, certum omnino esse præceptum credendi explicitè illos omnes articulos pertinentes ad Christi humanitatem, & in hoc conuenire omnes Theologos, in quo non paucum excessu cum ipsemet Bafies, vt retulimus quoad aliquos ex his articulis, solum dixerit id esse probabilius, & securius. Debuerat itaque sententiam suam sine graui certitudinis, & sine consensu vniuersali omnium Theologorum proferre.

Ego in primis existimo cum Suatio *supra adducto articulum hunc ab ipso initio ab apostolis fuisse in symbolo positum*: nam Apostolorum symbolum purum & integrum, sine ulla præfens additione, vel variatione, prout ab Apostolis accepit,

accepit, retinuit, & conseruauit Romana Ecclesia, vt testatur S. Ambrosius ep. 81. ad Syricium Papam: de quo argumento videri potest latè Card. Baronius tom. 1. anno Christi 44. vbi ex Rufino refert causas, ob quas, licet in aliis Ecclesiis ob varios errores ad eos negandos addita fuerint in symbolo aliqua: in Ecclesia tamè Romana, quæ nullo vnquam errore maculata fuit, nulla vnquam Apostolico symbolo additio facta sit. Vnde rursus, licet primam sententiam excusantem à peccato graui defectum fidei explicitæ, seu ignorantiam circa hunc articulum, probabilem iudicem, & practicè tutam, cum habeat pro se tot, & tam graues Auctores, probabiles tamen, & verius puto, esse per se loquendo obligationem grauem circa notitiam huius articuli, quem & Apostoli exprimi voluerunt, & Athanasius in suo etiam symbolo ab ecclesia recepto non omisit. Ratio autem defumitur ex dictis, quia cum nulla alia regula melior assignari à nobis possit ad discernenda substantialia nostre fidei, & quorum notitia à singulis fidelibus exigitur, quàm ea, quam accepimus ab Apostolis, qui symbolum nobis tradiderunt, vt ab omnibus fidelibus teneatur, non debemus aliquem articulum in eo symbolo contentum æstimare rem minoris fortasse momenti. Nam licet id asseri possit de circumstantiis alicuius articuli, prout diximus sepulturam esse circumstantiam mortis, & resurrectionis Christi: ad descensum ad inferos non est circumstantia alterius articuli, sed articulus nouus continens aliquid peculiare, quod Apostoli iudicauerunt multum referre ad notitiam Christi redemptoris. Nimirum, quia Christus ad opus redemptionis nostræ venisse credendus est, oportuit scire, eum ad hunc finem non solum in terram, sed etiam ad inferos descendisse: ex quo descensu apparet, & efficacia, & necessitas huius redemptionis. Efficacia quidem, quatenus soluto pretio, & consummata redemptione per Christi mortem statim iure suo detentos spiritus carcere inferorum ob pretium nondum solutum, liberauit omnino, vt ad possessionem eternæ beatitudinis absque mora vlla peruenirent. Necessitas verò huius redemptionis, constat etiam ex eo, quod anima illa sancta, & ab omni culpa aut penæ reatu sufficenter expiata: per tot sæcula debuerint calororum aditu, & beatitudinis possessione priuari, quam primus parens suo nobis peccato clauserat: Vnde & infectio totius naturæ humanæ, & originalis labes, & necessitas vniuersalis Redemptionis nostri patet. Ad hæc ergo omnia noscenda multum refert descensum Christi ad inferos explicitè profiteri. Quamuis enim in symbolo Apostolorum non explicentur etiam causæ, sed solus descensus ipse, vt & symboli breuitati consulere, & multorum rudiorum tarditati oportuit tamen descensum saltem ipsum ad inferos explicare, qui cognitus daret occasionem fidelibus inuestigandi causas illius prout experientia testatur, vix reperiri, qui descensum ad inferos sciat, & nesciat eductas esse à Christo ex eo loco animas sanctorum Patrum. Quare, sicut diximus supra, non fuisse explicitè in symbolo additam causam mortis Christi, nempe redemptionem nostram, quia impossibile moraliter erat, quod qui mortem filij Dei crederet, causam ignoraret, vt experientia ipsa testatur: sic de causis descensus ad inferos dici potest, cum nemo Christianus concipere possit, Christum ob peccata propria, aut ob

defectum potentia ad inferos descendisse, sed credat potius, sicut ad terras, sic ad inferos filium Dei descendisse propter vtilitatem & salutem humani generis. Quod autem in Nicæno symbolo omisus fuerit descensus ad inferos, non arguit eius fidem non esse necessariam. Ad hoc enim respondit S. Thomas q. 1. art. 9. ad 4. ideo omisum fuisse, quia circa illum nullus error exortus fuerat apud hæreticos, & ideo potuit supponi ex symbolo Apostolorum, nec enim symbolum posterius abolet symbolum prius, nec tollit eius necessitatem. Sic enim videmus in symbolo Athanasij, quod utroque priori longius est, multa omittit, quæ erant in utroque, v. gr. Christum conceptum de Spiritu sancto ex Virgine & Crucifixum esse. Item vnitatem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, communionem sanctorum, & peccatorum remissionem: quia nimirum ad intentum Athanasij, & controuersias tunc agitata, hæc non erant necessaria, nec ipse intendebat tradere omnia, quorum fides explicita à singulis desideratur.

Sequitur articulus de resurrectione Christi illis verbis: *Tertia die resurrexit à mortuis*. De quo non est controuersia, quod eius fides explicita sit singulis sub præcepto grauius sit quasi fundamentum proprium fidei nostræ, vt inueniat Paulus 1. Cor. 5. *Si christus non resurrexit, inanis est ergo predicatio nostra, inanis est, & fides nostra; & si, Christus non resurrexit vana est fides nostra.* & ad Rom. 10. *Hæc fides resurrectionis necessaria asseritur illis verbis. Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris.* Vt enim Augustinus dixit in psal. centesimo vigesimo: *Non magnum est credere, quia mortuus est Christus: hoc & pagani, & Iudæi, & omnes vniuersi credunt: hoc omnes credunt: quia mortuus est. Fides Christianorum resurrectio Christi est: hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse.* Quare ad hunc articulum potissimum prædicandum Apostoli destinati sunt, qui ea de causa quasi per antonomasiam appellabantur testes resurrectionis, Act. 1. & 2. de necessitate ergo fidei explicitæ circa hunc articulum non est controuersia.

Dubitari posset circa verba illa, *tertia die*, an sit præceptum credendi etiam explicitè hanc circumstantiam diei tertij, quæ in symbolo explicita fuit; de quo puncto Auctores citati nihil dicunt. Appositam autem inuenimus circumstantiam illam in symbolo etiam Nicæno, & in symbolo Athanasij, & in illis 14. articulis supradictis, quare videtur æstimata non leuis, sed magni ponderis. Aliunde tamen plures ex dictis Auctoribus, dum necessariò credenda enumerant, circumstantiam illam videntur omittere. Nam Bañes in presenti quest. 2. art. 8. conclusione 2. circa articulos humanitatis, dum explicat substantiam singulorum articulorum, dicit, substantiam huius articuli esse, quod eadem anima Christi fuerit iterum unita corpori, & resurrexit Christus verus homo in carne gloriosa, & immortalis. De die verò tertij nihil dicit. Eodem modo loquitur Casto Palao dicto puncto 10. num. 5. dicens, credenda esse explicitè de Christo hæc omnia: passionem, mortem descensum ad inferos, resurrectionem, & sessionem ad dexteram Patris, &c. Item Hurtado disp. 44. §. 1. dicit, sufficere scire Christum pro salute nostra mortuum fuisse, &

Cur in symbolo Nicæno omisus fuerit descensus ad inferos?

86

Articulus Resurrectionis Christi, à singulis fidei explicita credendus sub præcepto graui.

87

An sit præceptum credendi etiam explicitè circumstantiam diei tertij.

à mortuis resurrexisset, & ascensum eius in cælum, &c. Denique Coninch *dicit a disp.* 14. *dub.* 10. num. 188. dicit, sufficere rudioribus scire, Christum Deum & hominem vere passum esse, & mortuum in cruce, ac ad cælos ascendisse. Vbi nec resurrectionis quidem meminit, quia fortasse, vt supra notavi, sub ascensione eam inclusit, cum non posset cælos ascendere Christus, si non viueret. Confirmarique potest ex verbis Pauli Apostoli ad Rom. 10. paulo antè adductis: *si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris.* Vbi de tertia die nihil explicuit.

88

Ego existimo, obligationem aliquam esse sciendi circumstantiam illam, quæ non frustra in omnibus symbolis, & catechismis explicata fuit, & quam Apostoli inculcabant, & apertè in sua prædicatione explicabant iuxta illud eiusdem Pauli 1. ad Cor. 15. *Tradidi vobis in primis, quoniam Christus mortuus est propter peccata, & quoniam resurrexit tertia die; & Petrus catechizans Cornelium, & domesticos eius, act. cap. 10. dixit hunc Deus suscitauit tertia die.* quæ etiam verba dixit Paulus Antiochenis act. cap. 13. & quidem notitia huius circumstantiæ conducebat ad confirmandam mortis ipsius veritatem, ne fortè suspicaretur aliquis, quod non fuisset verè mortuus, si statim viuus appareret, & ad veritatem prædicationis agnoscendam, qua sapius prædixerat se tertia die resurrecturum. Non tamen auderem damnare peccati mortalis ignorantiam huius solius circumstantiæ: præsertim cum Apostolus Petrus ipsa die Pentecostes, cum primùm euangelicam doctrinam, & Christi resurrectionem prædicaret *Act. 2.* hanc circumstantiam omiserit, solùmque dixerit: *quem Deus suscitauit, solutis doloribus inferni, quo etiam modo resurrectionem Christi proposuit act. 3. & 4. eo quod tota resurrectionis substantia sine illa circumstantia proponi posset, quamuis nec alios grauiore articulo tunc proposuerit, sed potissima capita, quibus viam præpararet ad aliorum articulorum noticiam.*

89

Sequitur articulus de ascensu ad cælum verbis illis, *Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.* Quæ etiam verba sunt in symbolo Nicæno, & Athanasij, & in illis quatuordecim articulis supra commemoratis: de cuius etiam articuli fide explicita, & eius necessitate conueniunt Doctores supra adducti. Dabunt tamen de sessione ad dexteram Patris, cuius sensus videtur difficilis, & supra captum vulgi rudioris propter varios explicandi modos, quibus verba illa declarari solent, de quibus latè Suarez *2. tom. in 3. p. disp. 5. sect. 3.* & ideo idem Suarez in præfati dicit a disp. 13. *sect. 4. num. 9.* dicit, sufficere credere, *Christum esse in cælo in summo, ac dignissimo gradu beatiudinis, vt homo est, & equalis Patri, vt Deus est.* Bañes loco supra citato dicit substantiam credendam sub his verbis esse, *quod Christus secundum corpus etiam ascendit ad cælos, & quod sit maxime beatus inter omnes creaturas. Quod quidem explicatur per metaphoram sedendi ad dexteram Patris; quia dextera significat prosperitatem; & ita sedere ad dexteram Patris est potiri optimis bonis super omnes creaturas.* Sed tamen Castro Palao *vbi supra n. 5.* putat, quod Sanchez, & Azor non agnoscunt obligationem credendi explicitè hanc sessionem ad dexteram Patris propter eius obscuritatem, &

An articulus de ascensu ad cælum credi debeat fide explicita.

An sessio ad dexteram Patris.

difficultatem: quibus tamen ipse non consentit, sed dicit aliqualem illius noticiam exigere, quæ credas, *Christum habere in cælo supremam locum, vt homo est, & equalem Patri, vt Deus est; quia hæc pertinet ad dignam Christi estimationem, & debitum honorem exhibendum.* Sed reuera Sanchez, & Azor non negant obligationem aliqualem notitiæ: vtque enim dicit, in eo, & in aliis symboli articulis requiri, quod intelligatur id, quod simpliciter, etsi confusè, & generaliter significatur vocibus in articulo contentis. Aliter explicat Magister Ioannes de S. Thoma sensum eorum verborum in Catechismo illo Hispano supra citato nimirum, quod *Christus equalis est Patri vt Deus, & in eadem persona qua equalis est Patri, est etiam humanitas, qua indutus est.* Quæ certè explicatio difficilior est pro captu puerorum, & rudiorum. Aliter explicatur in rudimentis doctrinæ christianæ à Cardinali Bellarmino iussu Clementis VIII. editis, nimirum, quod *Christus in cælo sedet in gloria equali Patri tanquam Dominus, & gubernator omnium creaturarum: in quibus verbis non videtur agi de gloria humanitatis, hæc enim non est æqualis gloria Patris, cum sit creata, & finita.* Denique Coninch *dicit a disp.* 10. num. 188. hanc sessionem ad dexteram Patris non videtur numerare inter necessarios de Christo credenda explicitè, sed mortem in cruce, & ascensum ad cælos, &c.

Ego existimo articulum hunc, quoad tempus ipsam significatam, esse necessarium ab omnibus credendum, sensum autem illorum verborum meliùs, & clariùs explicuit Catechismus Romanus iussu Pij V. editus c. 7. de 6. articulo §. 3. vbi dicitur *ad explicandam Christi gloriam, quam vt homo præ cæteris omnibus adeptus est, cum in Patris dextera esse confitemur. Sedere autem hoc loco non solum, & figuram corporis significat, sed etiam regiam, summamque potestatem, ac gloriam firmam, & stabilem possessionem, quam à Patre accepit, declarat: de quo ait ad Ephes. 1. Suscitauit illum à mortuis, & constituit eum ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro: & omnia subiecit sub pedibus eius. Ex quibus verbis apparet, hanc gloriam ad præparatam, & singularem Domini esse, vt cuius alij creaturæ nature conuenire non possit. Quare alio loco restatur: ad Hebr. 1. *(Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: sede à dextris meis?)* Ex quibus verbis colligitur, sensum illorum verborum symboli non limitari ad explicandam solam æqualitatem gloriæ, & potestatis, quam Christus vt Deus habet cum Patre, sed debere etiam ibi intelligi excellentiam, & eminentiam Christi vt hominis, vt faceret Suarez d. disp. 5. 1. sect. 3. de illo enim dicitur sedere à dextris Dei, de quo dicitur, ascendisse in cælum; neq; ascendit certè, vt Deus, qui in cælo semper mansit, sed vt homo, quem Deus secundum operationem potentis virtutis eius suscitauit à mortuis, & constituit ad dexteram suam in cælestibus, quæ verba meliùs aptantur Christo vt homini quàm vt Deo; & ideo Chrysost. homil. 3. in epist. ad Ephes. explicans illa verba dicit: *Hoc de eo qui ex mortuis exiit: de Verbo significat dem nequaquam, & Theodoretus, Clarus est, inquit, hæc omnia possesse tanquam de homine: ea enim de causa etiam admiratione dicitur esse. Quod enim qui Deus est, vna cum Deo sedeat, & qui**

est filius, unde cum Patre regnet, non est admirabile: quod autem sumpta ex nobis natura eiusdem honoris cum eo, qui sumpsit, sit particeps, hoc omne miraculum superat. Scio aliquos Patres, quos congerit Suarez dicta sect. 3. ex illa sessione ad dexteram Patris probasse unitatem naturae diuinae communis Patri, & Filio: sed tamen non est excludendus, vt idem Suarez monet, sensus alius, quem ego puto praecipue intentum, de excellentia, & eminentia peculiari Christi, vt hominis: nam aequalitas, seu identitas potestatis diuinae, quae Christo vt Deo communis est cum Patre, iam in aliis articulis credita, & contenta est, in quibus Christus creditur vnigenitus Dei Filius, & verus Deus: in hoc autem articulo explicatur praerogatiua, & excellentia peculiari Christi etiam vt homo est.

91 Duplex autem praerogatiua, & excellentia peculiaris Christi intelligi potest in illis verbis. Prima est, quod Christus etiam vt homo sedeat ad dexteram Patris, hoc est, in eodem throno, & dignitatis sede, quatenus propter unitatem personae eiusdem, quando Christum adoramus, & colimus, vnica adoratione laetiae supremae, quae Deo debetur, adoramus totum Christum, atque adeo eius etiam humanitatem, quae est natura constituens personam illam, cui supremum laetiae cultum deferimus; de quo diximus late disp. 34. de Incarnat. sect. 2. Et in hoc sensu de aequalitate honoris & cultus, quem humana etiam natura in Christo participat, non verò de aequalitate in beatitudine, quam humanitas Christi habeat aequali Deo, intelligi possunt S. Leo Papa serm. 1. de ascensione, dum de natura humana Christo dicit: neque vllis subimitatibus modum sua prouectionis habitura, nisi aeterni Patris recepta concessu illius gloria sociaretur in throno, cuius natura copulabatur in filio. Et Theodoretus in verbis supra adductis dicens: quod autem sumpta ex nobis natura eiusdem honoris cum eo, qui sumpsit, sit particeps, hoc omne miraculum superat. Nomine enim gloria, & honoris, hi Patres non videntur intelligere beatitudinem essentialem, sed cultum, venerationem, & reuerentiam, quam ideo S. Leo non dixit gloriam simpliciter, sed gloriam in throno. Et huic fortallè sensum intendit Bellarminus in Catechismo Italico doctrinae Christianae, dum sedere ad dexteram Patris, sic explicat Italicè: cio è, in gloria uguale al Padre, come Padrone, & Governatore di tutte le Creature. Vbi nomine gloria in vulgari etiam sermone potuit non beatitudinem, sed honorem, & thronum significare.

92 Si autem hic sit sensus eorum verborum, non est dubium, quod debeat ab omnibus fidelibus credi, & quod de facto credatur, licet non ita distinctè, dum credunt, Christum eundem, ac vnum esse simul Deum, & hominem: nam eo ipso credunt confusè totum Christum colendum, & honorandum esse supremo laetiae cultu, qui absque diuisione fertur ad totam personam, quam colimus, & per consequens humanitas, quae personam illam Christi intrinsecè constituit, coadorati debet cum diuinitate, quando totus Christus supremo cultu adoratur. Vnde non videbatur ita necessarius nouus articulus circa hanc veritatem, quae iam in articulis praecedentibus contenta fuerat.

93 Secunda ergo excellentia, & eminentia Christi etiam vt hominis, quae in sessione illa ad Pa-

tris dexteram explicari videtur, ea est; quod scilicet Christus etiam vt homo acceperit supremam potestatem in Angelos, homines, & res omnes creatas, vt possit de illis ad nutum disponere, illisque imperare, tanquam supremus Rex, Gubernator, Iudex, & Dominus, ratione cuius supremae potestatis meritò dicitur sedere ad dexteram Dei, iuxta communem Scripturae phrasim, qua sedere & sedes accipi solent pro regni, & imperij potestate 3. Reg. 1. Salomon filius tuus regnabis post me, & ipse sedebat in solio meo, in quo sensu planè dicitur Christus sedere, vt constat ex psal. 109. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis; donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Quae verba Christus de se ipso explicuit Matth. 22. & in eodem sensu allegauit Paulus ad Hebr. 1. dicens: ad quem autem Angelorum dixit aliquando sede à dextris meis? Porro sedere ibi idem esse, ac regnare explicuit idem Paulus: ad Cor. 15. vbi alludens ad illa psalmi verba dixit: Oportet autem, illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Vnde Origines tract. 12. in cap. 20. Matthiae dixit: vide ne forte, quod dicitur, Christum restitui in Regno suo, recipientem proprium principatum, hoc sit, sedere Christum in solio gloriae sua. Haec ergo suprema Regni, & Imperij auctoritas, & potestas, quae Christo vt homini data est, & ipsi soli competit, explicatur potissimum per verba illa, sedet ad dexteram Patris, vt declarauit Optime Carechismus Pij V. in verbis supra adductis, & colligitur ex verbis illis Ioann. 5. Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio: quod planè intelligitur de Christo, vt homine, cui data est administratio, & gubernatio totius Ecclesiae, pro vt ipsemet Christus dixit: data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra: quae suprema, & absoluta potestas, non videbatur explicata in praecedentibus symboli articulis, & necesse erat quod in hoc articulo explicaretur, & quod ab omnibus fidelibus crederetur, & cognosceretur. Puto enim, hanc supremam Christi potestatem, & regnum, quod attinet ad rem ipsam, esse vnum ex iis, quae à fidelibus cognoscenda, & credenda sunt. Turpe quippe, & indignum esset quod Christiani, qui peculiariter familiam, & Ecclesiam Christi, per eiusdem Christi Baptismum ingrediuntur, ignorarent quem locum idem Christus in hac domo, & familia teneat, & cum sub Christo Principe militent, nesciant Christum non esse commilitonem, sed Principem supremum, & absolutum, ad quem vt ad iudicem, & gubernatorem, ad supremum Regem recurrere debeant: de facto autem non est inter Christianos, qui hoc ignoret, & ideo non est necesse, quod de sensu verborum illorum symboli à Confessario interrogetur, quia rem ipsam verbis illis contentam, omnes noverunt, quantum sufficit, vt notitiam de suprema Christi potestate sufficientem habere censeantur.

94 Sequitur articulus de aduentu Christi nouissimo ad iudicium in verbis illis: inde venturus est iudicare vivos, & mortuos, qui continetur etiam in symbolo Nicæno, & Athanasij, & sine controversia est necessario credendus, & proponendus explicite fidelibus, vt constat ex illo act. 10. Et praecepit nobis predicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex viuentium & mortuorum. Necessaria enim vel certè utilissima erat fides huius extremi, & vniuersalis iudicij ad comprimendas passiones nostras, pro vt Sancti

cellitia Christi etiam vt hominis quae in sessione ad dexteram Patris explicatur.

94 Articulus de aduentu Christi nouissimo ad iudicium, est necessarius, & proponendus explicite fidelibus, vt constat ex illo act. 10. Et praecepit nobis predicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex viuentium & mortuorum.

Sancti Patres omnes, & experientia ipsa testatur. Sensus autem huius articuli, non est solum, quod Christus iudicaturus sit omnes honores, sed etiam quod venturus sit iterum ex cælo ad hoc iudicium exercendum. Hunc enim secundum aduentum suum frequenter inculcauit ipse Christus & statim post ascensionem Angeli ipsi manifestè dixerunt Apostolis: *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum*. Et ideo ecclesia in symbolo Nicæno addit particulam illam iterum, & dicit, & *item venturus est cum gloria iudicare vivos, & mortuos*: vt explicet secundum aduentum tealem, & visibilem futurum, sicut & primum, gloriosum tamen, qualis non fuit primum: prout expressè prædixit ipse Christus Matth. 16. *Videbitis filium hominis sedentem à dextris Dei, & venientem in nubibus Cæli*.

95

An sensus huius articuli sit quod Christus iudicaturus sit solum Deus, in omni vi homo.

Maiores difficultates esse potest, an sensus huius articuli sit, quod Christus iudicaturus sit solum, vt Deus, an etiam vt homo. Nam aliqui videntur negare Christo, vt homini potestatem iudicariam, eamque videntur ponere propriam solius diuinitatis, vt Scot. in 4. dist. 48. q. 1. quamuis P. Suarez 2. som. in 3. p. dist. 5 2. sect. 1. col. 1. Scoti interpretetur quod loquatur solum de potestate suprema iudiciali, quæ competit soli diuinitati, non de potestate subordinata, & quasi delegata. Fundamentum autem sumi potest ex verbis Christi dicentis: *sedere ad dexteram meam, vel sinistram non est meum dare vobis*. Vnde Chrylostom. hom. 38. in Ioannem, Theophilactus item, Euthymius Hilarius, Athanasius, Cyrillus, Tertullianus, & alij, quibus fauet S. Th. 3. p. q. 59. art. 1. Verba illa Ioan. 5. *Pater non iudicat quemquæ, sed omne iudicium dedit Filio*: intelligunt de Filio ratione diuinitatis; quare dicunt potestatem, & actum iudicandi attribui peculiariter Filio non per proprietatem, sed per appropriationem, quatenus Filio ex vi generationis communicatur sapientia, per quam exercetur iudicium; & ideo sicut Pater per generationem dedit Filio sapientiam, ita dedit ei potestatem iudicandi, quæ Christo, vt homini competit per communicationem idiomatum, sicut alia attributa diuina; Vnde & verba illa eiusdem Christi eodem c. 5. *potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est, quæ clariùs videntur explicare hanc potestatem competere Christo in ipsa humanitate, explicat idem Chrysof. loco citato de potestate, quam Christus habet in natura diuina. Quare verba illa legit aliter cum distinctione, aliter interposita, nempe. Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei iudicium facere. Quia filius hominis est, nolite mirari, & c.* ita vt sensus maneat absolutus, & perfectus ante illa verba, quia filius hominis est. Postea incipiat alia clausula, & dicat, nolite mirari, aut dubitare eo quod filius hominis sit etiam homo, quam expositionem sequuntur etiam Theophyl. & Euthym.

96

Ceterùm, vt bene aduertit Suarez d. quest. 59. art. 2. in Commentario articuli: aliud est quæretur, an Christus vt homo etiam habeat iudicariam potestatem, aliud an prædicta testimonia sequantur de potestate conueniente Christo secundum naturam humanam. De hoc enim secundo potest esse controuersia: primum autem negari non potest; cum colligatur satis apertè ex scripturæ testimoniis; quale est illud Matth. 13. *Tunc mittet filium hominis Angelos suos, & c.* &

c. 16. *Filius hominis venturus est in gloria Patri sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera sua, & illud S. Petri act. 1. c. supra adductum: & præcepit nobis predicare populo, & reficari, quia ipse est, qui constitutus est à Dextera viuentium, & mortuorum. Vbi de Christo occurrunt remissionem, dicitur esse constitutum iudicem: sicut ergo illa alia competunt, Christi vt homini, ita & iudicaria potestas. Quod etiã probant verba illa, *constitutus est à Deo*, quæ significant opus liberum Dei ad extra, qualis non est æterna generatio, quæ filio communicatur sapientia. Et idem significauit Paulus act. 17. dicens. *In quo iudicaturus est orbem in aequitate, in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans enim à mortuis*. Quare Patres omnes Latini verba illa: *quia filius hominis est*, legerunt, vt in vulgata nostra habetur, coniuncta cum præcedentibus, & intellexerunt in sensu formali de potestate competente humanitati, Augustinus, Hieronymus, Tertullianus, alij, quos affert Suarez in commentario illius articuli 2. & ita tenendum esse, affirmat S. Th. 3. p. q. 59. art. 2. & Theologi omnes, quos sequitur idem d. dist. 5 2. sect. 1. & ex eiusdem verbis hanc veritatem probat Catechismus Pij V. in explicatione articuli 7. §. 5. & 6. addit rationem, quæ adducta etiam fuerat à S. Thoma) quia cum iudicium hoc exercendum sit circa bonos, & improbos, nec possit ab improbis diuinitas videri, expedit iudicem esse ab improbis etiam visibilem, atque ideo Christum etiam vt hominem.*

Quomodo autem humanitas possit habere potestatem iudicariã, cum hæc videatur inobscure potestatem, & auctoritatem supremam, quæ Deo soli competit, humanitas verò solum videatur exercere promulgationes sententiæ à Deo late explicat latè idem Suarez d. dist. 1. & variis modis defendere conatur. Res autem ipsa mihi videtur satis facilis, & clara: nam potestas iudicialis licet dùm se præscindit à suprema, & ab infectione, seu demandata, & deriuata à potestate superiori demandantis, & vtraque est vera potestas iudicialis: index enim à Principe constitutus, vt secundum leges iudicet, verus est index: & licet solus summus Pontifex habeat v. suprema in terra potestatem dispensandi in legibus ecclesiæ vniuersalis ille tamen, cui Pontifex hanc facultatem committit, verè ipse dispensat, & verè habet potestatem dispensandi, licet à Pontifice dependentem, & communicatam. Si ergo poterunt de facto homines constitui à Deo iudices ad dimittenda vel retinenda peccata, & exercere potestatem vt iudicariam in eo foro, licet re vera potestas suprema dimittendi peccata in solo Deo esse possit: quantum magis potuit Christo, vt homini communicari, & demandari potestas iudicialis, & decernendi de præmissis, & suppliciiis, quamuis ea potestas suprema in solo Deo sit. Neque periculum in ea commissione, cum ratione summæ sapientiæ à Deo humanitati Christi communicatæ nõ possit humanitas in iudicio illo errare, vt non iudicet, & decerneret iuxta lege à Deo statuta: quare potuit bene Deo dare efficaciam plenam iudicio, & secretiæ, quæ à Christo vt homine proferretur, quod sufficit, vt simpliciter & absolute dicatur habere potestatem iudicariã supra omnes homines. Hinc autem ortur alia difficultas, an Christus vt homo non solum habeat potestatem iudicariã in ultimo iudicio vniuersali, sed etiam in iudicio

dicio particulari singulorum hominum, qui moriuntur. Suppono enim, præter iudicium illud vniuersale dari iudicium particulare, quo singuli homines, quando moriuntur, iudicantur, vt iuxta merita, vel demerita destinentur ad propriam cuiuslibet sortem: quod dogma ex scriptura, & Patribus latè probat Suarez *dict. disp. 2. sect. 2.* de hoc itaque iudicio particulari quæri potest, an pertineat etiam ad Christum vt hominem; neque enim tam certum est, quàm illud de iudicio vniuersali. Communis tamen & verissima sententia id affirmat, quam sequitur Suarez *dict. sect. 2. §. Tertio ex dictis*, & colligi potest ex modo loquendi scriptura sacra, in qua hora mortis significatur per aduentum filij hominis, vtique ad iudicandum. *Vigilate, quia nescitis qua hora filius hominis veniet.* Matth. 13. & 24. & iterum Ioann. 14. *Si abiero, & preparauero vobis locum, iterum veniam & recipiam vos ad me ipsum.* & 1. ad Timoth. 6. *vt serues mandatum sine macula irreprehensibile vsque in aduentum Domini mei Iesu Christi.* & ratio videtur eadem, cum maius quid appareat esse iudicem vniuersalem etiam eorum, qui antea præcesserant, quàm particularem eorum, qui quotidie moriuntur, quod confirmant etiam reuelationes plures de iudicio particulari aliquarum animarum, in quibus semper Christus visus est iudicis munus exercere; quarum aliquæ videri possunt apud Cæsarium lib. 12. *miraculorum c. 2. 2.* & apud auctores illos, qui narrant iudicium à Christo factum contra Vdonem Archiepiscopum Magdeburgensem, & passim eiusmodi inueniuntur in Ecclesiasticis historiis: ac denique hoc ipsum confirmari poterit à fortiori ex iudiciaria potestate, quam etiam ante mortem Christus exercet, vt nunc dicam.

99
 Dubitari etiam solet, ac non solum in morte, sed etiam in discursu vitæ Christus exerceat iudiciariam potestatem: nam in hac etiam vita plura exercentur iudicia circa hominis v. g. quando homini iusto propter bona opera datur augmentum gratiæ, & quando homini propter peccatum aufertur gratia, & quando propter bonum vsum gloriæ dantur maiora, & vberiora auxilia, vel è contra propter malum vsum auxilia vberiora, quæ data fuissent & quando in præmium bonorum operum dantur bona temporalia, vel è contra quando propter peccata punitur homo in bonis temporalibus: imò, & dispositio ipsa cursus rerum humanarum dicitur communiter provenire ex occulto iudicio Dei, circa quæ omnia est satis verisimile, Christum etiam vt hominem exercere potestatem suam iudiciariam, vel gubernatiuam, quod videtur sentire S. Thom. 3. *part. dicta quæst. 9. art. 4.* & sequitur Suarez *ibi dict. 5. sect. 2. §. Tertio omisso*, & videtur colligi ex loquutionibus vniuersalibus eiusdem Christi. Matth. vltimo *data est mihi omnis potestas in celo & in terra.* & Ioann. 5. *omne iudicium dedit filio: cuius rationem adiunxit, vt omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem:* quia nimirum multum cõfert ad Christi honorem quod sciant homines ab ipso ponderare totius nostræ vitæ gubernationem, felicitatem, & infelicitatem. Denique ratio esse videtur, quia cum iudiciaria potestas Christo competat, quatenus est Rex, & Dominus cum potestatis plenitudine, non videtur coarctanda solum ad iudicium vniuersale de meritis totius causæ: nam Rex, qui ratione suæ supremæ dignitatis potest de maioribus, & vni-

uersalibus causis cognoscere, posset etiam, quando vellet cognoscere de particularibus causis, licet eas communiter soleat ad inferiores iudices remittere, eo quod non possit ipse per se ad omnia particularia attendere. Si tamen posset, maior perfectio, & excellentia esset, si omnia, & singula ab eius prudentia, & iudicio penderent. Quod multò magis locum habet in casu nostro, cum iudicia hæc particularia ita præparent materiam iudicij vniuersalis, vel iudicij etiam particularis cuiusque hominis post eius vitam, vt ferè nihil remaneat quod arbitrio iudicis decernatur, sed debeat sententia vltima proferri iuxta ea, quæ per hæc particularia iudicia disposita fuerunt: quare multò plus facit ad dignitatem, & potestatem Christi, quod hæc etiam iudicia particularia ad ipsum spectent, & auxiliorum distributio, vel subtractio, à quibus tota materia dependet posterioris iudicij.

Sed hinc oritur statim dubium, an Christus vt homo vsus fuerit hac potestate iudiciaria statim ab initio suæ conceptionis, an solum à tempore mortis, qua pretium redemptionis completè persoluerat. P. Suarez *dict. disp. 2. sect. 1. versus finem* dicit, potestatem iudiciariam secundum se, & in actu primo habuisse Christi humanitatem ab initio conceptionis: quia hæc potestas erat ei debita ratione vnionis, neque erat necessaria ad nostram redemptionem carentia potestatis pro eo tempore: sicut ergo ab initio habuit dignitatem capitis, & alia eiusmodi, ita dicendum est de potestate iudiciaria. Postea *verò sect. 2. in fine* addit vsum huius potestatis non fuisse in Christi humanitate ante mortem suam quia pro toto eo tempore potius voluit iudicari, quàm iudicare, iuxta illud Ioan. 12. *Non veni, vt iudicem mundum, sed vt saluifecem mundum:* & Paulo ante dixerat: *Si quis audierit verba mea, & non crediderit, ego non iudico eum & c. 3. non misit Deus Filium suum in mundum, vt iudicet mundum.* Tunc ergo cœpit vti hac potestate, quando cœpit esse in statu regnantis, & dominantis, & desinit esse in statu passibili, & humili, & ideo tunc dixit: *Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra.*

Ego huic doctrinæ consentio, quatenus negat, Christum vsum fuisse hac potestate ante suam passionem & mortem. Quod rursus probare possumus ex statu, quem Christus tunc habebat, in quo negotiabatur quidem salutem nostram, non tamen disponendo de illa quasi auctoritate propria, sed intercedendo, orando, & petèdo à Patre vt daret nobis auxilia, remitteret peccata, pœnas, &c. Ideo enim in Cruce dixit. *Pater dimitte illis quia nesciunt quod faciunt:* si verò auctoritate iudiciaria, & gubernatiua vteretur, ipsemet dedisset illis auxilia efficacia, vt dolerent de peccato, & iustificarentur, non ergo distribuebat, & gubernabat, sed negotiabatur, & operabatur salutem nostram; quod verò atinet ad potestatem ipsam, non mihi omnino placet, quod ea simpliciter, & absolute concedatur in Christi humanitate ab initio suæ conceptionis. Et in primis exemplum de dignitate capitis non est ad rem: quia Christus ab eo initio habuit non solum in actu primo sed etiam in actu secundo munus & officium capitis, si quidem ab initio influebat per sua merita in membra vt propter illa merita darentur eis gratiæ, & auxilia, quod pertinet ad influxum capitis: potestas autem iudiciaria

100

An Christus
 vt homo vsus
 fuerit hac po-
 testate iudi-
 ciatia, statim
 ab initio sua
 conceptionis,
 an solum à
 tempore mor-
 tis

101

102

diciaria non habebat vsum pro eo tempore.

Deinde, & à priori hoc ostenditur: quia vel Christus habebat iam tunc potestatem illam expeditam, vel solum impeditam quoad vsum. Si dicatur hoc secundum, non est in rigore habere potestatem iudiciariam: quia cum potestas hæc tota non potuerit esse suprema, & independens, debuisse esse commissa, & demandata illi à diuinitate, & quasi delegata. Si autem habebat prohibitionem vtendi potestate illa in hac vita, perinde est, ac non habere pro eo tempore talem potestatem, cum solum haberet titulum, vt post mortem exerceret talem potestatem: nam potestas simpliciter inuoluit auctoritatem, & efficaciam, vt eius sententiæ omnino mandarentur executioni, quam efficaciam Christus, vt homo non habebat pro eo tempore, si prohibitus erat pro tunc exercere talem potestatem, & per consequens Deus non dederat efficaciam eiusmodi sententiis. Si autem dicatur primum, quod Christus habebat talem potestatem non impeditam quoad vsum, sed omnino expeditam; in primis hoc videtur esse contra id, quod Suarez supponit, nempe Deum ipsum noluisse, quod ante mortem Christus eam potestatem exerceret, *non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicaret mundum*: non ergo data fuerat potestas expedita pro eo tempore, sed cum prohibitione in ordine ad vsum. Deinde non facile apparet, cur eo casu Christus se excusasset ab exercendo illo munere: si enim Deus absolutè ei commississet cognitionem earum causarum, & iudicium, ac sententiæ prolationem, hoc fuisset ei imponere illud munus, & vt attenderet ad gubernationem, & distributionem gratiarum, & rerum omnium, ad quas officium, & cura illa se poterat extendere, Sicut ergo Christus imposito sibi munere gubernandi visibiliter Ecclesiam, instituendi Sacramenta, ferendi leges, designandi ministros, &c. non debuit se ab vso excusare, sed fideliter implere omnia, quæ ad munus illud spectabant, sic imposito illo alio munere, debebat eius exercitio fideliter attendere. Nam re ipsa committere Christo iudicia nihil aliud erat, quam deferre ad ipsum eiusmodi causas omnes, & exquirere eius sententias, vt omnino executioni mandarentur: quo posito, non apparet, quomodo Christus requisitus potuerit non dicere sententiam, quæ semel prolata iam ex præcedenti decreto, & delegatione diuina, auctoritatem, & efficaciam omnimodam habebat.

103

Consequentius ergo videtur dicendum, sicut humanitati Christi, pro eo tempore non fuit data gloria corporis, nec exaltatio nominis, & alia eiusmodi, sic nec datam fuisse pro eo tempore eam potestatem iudiciariam absolutam, & plenam, quia hæc etiam pertinebat ad statum gloriosum, in quo regnum suum, & imperium plenum spirituale acceperurus erat; quam ob causam verissimè post resurrectionem dixit, *data est mihi omnis potestas in celo, & in terra*: non dixit, datus est mihi vsum potestatis meæ, sed data est mihi potestas, ipsa plena, & absoluta: oportebat enim pati Christum, & sic intrare in gloriam suam. Habebat quidem iam ab initio titulum intrinsicum ad eam potestatem accipiendam, nempe vniionem hypostaticam ad diuinam verbi personam, ratione cuius dici posset, præcedere iam tunc in Christo potestatem illam, quasi in radice, & in semine: hoc tamen non erat in rigore ha-

bere iam potestatem iudiciariam, imò cum de ipsa gloria corporis, & aliis eiusmodi dixerimus *diff. 27. de Incarnatione, sect. 2. n. 12.* licet deberetur Christo ratione vniionis, & visionis beatificæ, de facto tamen datam fuisse præcisè propter meritum, nec attendisse Deum ad illum alium titulum, vt testatur Cyrillus, & alij, quos ibi adduximus: idem dicendum videtur de hac potestate iudiciaria, quæ ad gloriam maximam Christi spectabat, & voluit Deus, quod daretur ei in præmium passionis, & meritorum præcedentium. Itaque quia Christus in hac vita humiliavit se, & iudicari voluit ab hominibus iniquis, vt Deo obediret, Deus exaltauit illum ad iudiciariam dignitatem, & regimen absolutum omnium creaturarum. Et qui antea in hac vita præcipuus solum, & meritis salutem humani generis apud Patrem tractabat, factus est rector, & arbiter vniuersalis in posterum, data ei plenissima potestate de omnibus iudicandi, & decernendi.

Solum posset nobis obici, quod *diff. 30. de Incarnatione, sect. 2. n. 23.* concesserimus, Christum ab initio suæ conceptionis habuisse etiam vt hominem regnum super omnes creaturas intellectuales, & dominium saltem altum omnium rerum visibilium, licet non habuerit ab initio vsum regni, nec dominij, nisi circa res aliquas peculiare, quare idem videtur dicendum esse consequenter de potestate iudiciaria, cum nulla appareat sufficiens differetia. Respondet omnino, magnam esse differentiam inter vtramque potestatem: nam potestas Regia, & dominium altum illarum rerum creaturarum non poterat sine indecentia vltimo tempore Christo vt homini deesse: nam sine illis non potuisset iure suo Christus Angelis, vel aliis hominibus præcipere, quare illi præcipienti potuissent ipsi obedientiam negare, nec potuissent de re aliqua temporalis disponere, nisi eam à proprio Domino petendo, & quasi mendicando, imò potuissent priuatus resistere, ut à Christo res sua vsurparetur, quæ omnia maxime dedecent Christi dignitatem, & excellentiam. At verò defectus huius potestatis iudiciariæ, & gubernatiuæ, de qua loquimur, non reddidit Christum subditum aliis, sed soli Deo, à quo necesse haberet petere, quæ ipse per se exequi non posset, & quæ dependent à solo Deo cuius potestas communicatur ei data hac potestate, vt licet ad Deum spectat decernere præmia, & supplicia singulorum, & disponere media ad verumque necessaria, ita Christus vt homo, potestatis sibi à Deo tradita, hæc omnia decernere possit, & disponere. Expeditur itaque vt in eo moralitatis status, in quo Christus humilitatem suam, & obedientiam erga Deum probaturus erat, tantam potestatem non acciperet, sed subditi partes erga Deum perfecte exeret petendo à Deo, & non disponendo in iis, quæ ad Dei gubernationem spectabant, quasi iam ab initio in sede, & throno maiestatis ad ipsam Dei dexteram sederet.

Dubitari vterius solet, an Christus in iudicio vniuersali iudicaturus sit non solum homines, sed etiam Angelos. Prima sententia negat quoad in præmium, & penam essentialem, licet id concedat quantum ad eorum ministeria, & accidentalia præmia, vel supplicia, quæ inde resultant. Ita S. Thomas 3. part. quest. 59. art. 6. & in 4. articulo *diff. 47. qu. 1. art. 3.* quem Thomistæ communiter sequuntur, quia Angelorum iudicium vniuersale factum à Deo fuit, quando boni Angeli ad bea

beatitudinem eleuati sunt, & mali damnati ad pœnam æternam.

Est tamen satis probabilis aliorum sententia id concedens etiam in ordine ad præmium, & pœnam essentialem: quam docent S. Bonauentura in 4. disp. 47. art. 1. q. 4. Richard. art. 1. q. 6. & Suar. 2. tom. in 3. p. disp. 57. sect. 8. & colligi videtur satis probabiliter ex aliquibus scripturæ locis ex 2. Petr. c. 2. vbi dicitur: *Si Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detrahitos in Tartarum tradidit cruciandos, in iudicium referuari.* Hoc est, in iudicij diem referuatos esse, vt exponit August. lib. 1. de Ciuit. c. 33. & lib. 21. c. 23. & lib. de natura boni contra Manich. c. 33. Rursus ex Pauli verbis 1. ad Cor. 6. *Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus?* quæ verba de iudicio vniuersali vltimo intelligunt Patres, Chryl. Theodoret, Ambrosius, Anselm. quos affert Suar. dista. sect. 8. Si ergo ab Apostolis iudicandi sunt Angeli, multo magis ab ipso Christo. Addere possumus verba illa generalia à Christo prolata. Ioan. 5. *omne iudicium dedit Filio*, in quibus nullus iudicij excipitur. Denique in hunc sensum loqui videntur Patres, Clemens Rom. lib. 7. confit. c. 33. Lactantius lib. 7. c. 26. & alij. Ratio vero congruentiæ esse potest, quia Christus constitutus est Princeps non minus Angelorum, quam hominum, quare congruum erat, vt vtrique ab eo, quantum fieri possit, dependerent. Et quidem, si, vt multi volunt, Angeli etiam habuerunt totam suam gratiam ex Christi meritis, non est, cur ab eiusdem Christi iudicio excludantur, sicut non excluduntur antiqui Patres, qui ex meritis Christi præuis gratiam acceperunt, licet ante eius aduentum mortui fuerint, & à solo Deo iudicati. Quamuis autem Angeli non habuerint gratiam primam ex Christi meritis, habuerunt tamen ex iis auxilia aliqua, & gratiæ augmentum, vt ostendi disp. 27. de Incarnat. sect. 3. q. 3. quare iam dependent à Christo saltem quoad partem suæ sanctitatis, quam ex eius meritis potuerunt habere. Cum ergo possint habere etiam gloriam dependentem à Christo, & eius sententia, & hoc multum referat ad Principis supremi dignitatem, vt subdit, omnia sua ab eo recognoscant, non est, cur hæc dignitas Christo negetur. Nec enim aliter satis intelligitur, quomodo post diem iudicij omnia erunt Christo perfecte subiecta, vt dixit Paulus 1. ad Cor. 15. nisi in Cælo, in inferno, & vbiq; omnia ex Christi imperio, & decreto fiant: hoc enim est omnia subiecta habere, nimirum omnia suo nutu, & imperio moderari. Torquebantur ergo in inferno non solum homines, sed & demones ex imperio Christi vbiq; regnantis, & imperantis, sicut etiam in Cælo homines, & Angeli ex eiusdem Christi lege, & decreto beatitudine sua potuerunt.

106 Quod autem id non repugnet, licet Angeli ante aduentum Christi iudicati fuerint, & sententia in vtrisque Angelis bonis & malis fuerit executioni mandata (quod videtur esse præcipuum fundamentum contrariæ sententiæ) explicare, & probare possumus ad hominem: omnes enim fatari debemus, in hoc non esse vllam repugnantiam. Nam animæ etiam sanctorum Patrum, qui Christum præcesserant, acceperunt iam à Deo mortis tempore sententiam, & iudicium de tota vita præterita, & de præmio futuro, & animæ iniquorum acceperunt non solum sententiam, sed & pœnam ipsam essentialem: & tamen iterum

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

107 à Christo sententiam accipient, ex vi cuius idem præmium, aut supplicium in eis continuabitur: non ergo repugnat, Angelos iam iudicatos fuisse sententia, & iudicio definitio, & tamen iterum à Christo in iudicio vniuersali super eisdem meritis, & demeritis iudicari. Quomodo autem id fieri possit, difficile videri potest, cum sententia iam semel à Deo absolute prolata reuocari non possit postea à Christo, atque adeo ipsi non tam videatur committi noua discussio causæ, quam promulgatio prioris sententiæ irreuocabilis à Deo lata, quam ipse in totum, aut ex parte variare non potest. Id tamen totum facile explicari potest ex iis, quæ latius diximus disp. 13. de Pœnis sect. 3. n. 73. vbi declarauimus, quomodo non repugnet, eum, qui iam semel se ad aliquid obligauit iterum se ad idem obligare, & eum, qui semel aliquid debitum remisit, iterum illud idem remittere, & ideo Sacerdotæ secundo absoluente à peccatis iam dimissis, verè absolvere, & formam in omni rigore veram esse, quia ponit nouum titulum, seu cessionem nouam iuris, quod ex peccato præterito ortum Deo fuerat ad auersionem, vel punitionem, &c. Sic etiam, qui semel alicui aliquid adiudicauit, potest iterum adiudicare, & dare secundum titulum ad idem, sicut qui denuo se vobis obligat ad idem, quod antea vouerat, ponit nouum obligationis titulum, & rem promissam duplici titulo debet duplicis promissionis. Ex his autem exemplis declarari optime potest efficacia, & veritas sententiæ vniuersalis à Christo in iudicio extremo proferendæ post sententias particulares ab eodem Christo, vel à Deo solo antea irreuocabiliter prolata. Nam confessarius, quando secundo audit penitentem de peccatis iam in aliis confessionibus dimissis, verè est iudex, & proferit veram sententiam, & iudicat, ac absoluit, licet per aliam priorem sententiam iam fuerit penitens iudicatus, & peccata eadem irreuocabiliter dimissa. Quamuis ergo Christus in iudicio extremo inueniat merita illa, & demerita fuisse antea in suo vel Dei solius iudicio discussa, & sententiam fuisse irreuocabiliter latam; poterit tamen denuo ex Dei commissione eandem causam discutere, & iterum sententiam efficaciter proferre quæ sententia non erit inanis, & inefficax, sed efficax, & vera, dat enim nouum titulum efficacem ad eundem effectum, ita vt etiam prior sententia lata non fuisset, ex vi huius posterioris executione consequeretur; & de facto in posterum effectus tam quoad præmium, quam quoad supplicium, mandabitur executioni ex vi vtriusque sententiæ, & beatitudo continuabitur in sanctis, & supplicium in damnatis dependentem etiam ab hac vltima Christi sententia. Neque enim in his causis moralibus repugnant duæ causæ secundum se singulæ totales, & sufficientes ad eundem effectum. Sicut etiam damnatus cum decem peccatis mortalibus ita patitur pœnam damni, & carentiam visionis Dei, vt propter singula peccata totam eam carentiam patiatur, cum singula ad eam inferendam sufficient. Sic ergo beatus habebit gloriam ex vi sententiæ irreuocabilis à Deo in sua morte prolata, & ex vi etiam alterius sententiæ irreuocabilis à Christo in extremo iudicio prolata. Poterunt ergo Angeli sancti à Christo efficaciter iudicari, & habere deinceps beatitudinem suam ex vi etiam sententiæ à Christo proferendæ, & demones ex vi etiam eiusdem sententiæ pati deinceps damnationis pœnam essentialem.

ff Quo

Quo pacto deinceps omnia perfectè subiecta erunt Christo, & ab eius imperio, atque vltima sententia dependebunt, ex vi cuius omnes meritorum, & demeritorum stipendia accipient, & à Christo supremo Principe in omnibus verissimè dependebunt. Hæc autem omnia non ideo explicata, & examinata à nobis sunt, quia singula necessariò credenda sunt à singulis in hoc articulo: cum ex iis aliqua non sint omnino certa, aliqua licet certa sint, non tamen necessaria ab omnibus explicitè cognoscenda. Congruum tamen visum est occasione huius articuli eorum verborum sensum accuratius examinare.

108

Quid significatur per verba illa, viuos, & mortuos?

Magis fortasse necessarium videri posset scire, quid significetur per verba illa articuli, *viuos, & mortuos*, quibus profitemur, Christum venturum ad iudicandos non mortuos solum, sed etiam viuos. Sicut etiam act. 1. o. de Christo dicitur: *ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum*. Et ad Rom. 14. *Christus in hoc mortuus est, & resurrexit, ut viuorum ac mortuorum dominetur*. Quorum verborum occasione non pauci dixerunt *viuorum* nomine intelligi eos, qui eo tempore adhuc in terris viui supersuerint, eosque non morituros, sed immutandos, vel ad gloriosum beatorum resurgentium statum, vel ad statum damnatorum. Quam sententiam licet aliqui hæreticam, alij saltem temerariam iudicent propter regulam scripturæ generalem ab Hebr. 9. *statutum est hominibus semel mori, & post hoc iudicium*. Et ad Rom. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in mundum intravit, & per peccatum mors: ita & in omnes homines mors pertransiit*. Et psal. 88. *quis est homo, qui viuere, & non videbit mortem?* sed tamen P. Suarez 2. tom. in 3. p. disp. 5. o. sect. 2. in fine eam sententiam ab eiusmodi censura liberat. Communis tamen Theologorum consensus est, omnes homines ante iudicium vniuersale morituros, & ideo verba illa, *viuos, & mortuos*, alij explicant, id est *bonos, & malos*; vt Augustinus de fide, & symbolo c. 8. & in Enchirid. cap. 51. & Chrysostr. hom. 1. de symbolo. Alij explicant *viuos, & mortuos*, id est animas, & corpora, vt Rufinus in expositione symboli. Alij *viuorum* nomine intelligunt eos, qui vsque ad diem iudicij viuunt, licet ij etiam ipsi tunc morituri sint, vt statim resurgant. Alij denique hanc diuisionem intelligunt cum respectu ad tempus, quo symboli fidem profitemur; testamur enim iis verbis, Christum venturum esse ad iudicandum non solum eos, qui nunc viuunt, sed etiam eos, qui nos præcesserunt, & mortui iam sunt; h enim respectu huius temporis dicuntur proprie *viui & mortui* ita Suarez sect. illa 2. proximè citata. §. Ad primam confirmationem, cui explanationi illud potest obici, quod recitantes nunc symboli non profiteamur iudicium vniuersale exercendum à Christo in omnes homines, si quidem non loquimur de nascituris postea, sed solum de iis, qui præcesserunt, & qui nunc viuunt. Ad hoc tamen responderi posset, ibi in virtute concedi à nobis iudicium vniuersale omnium; si quidem vimur hac fidei professione, & hoc symbolo tanquam apto ad profitendam fidem christianam, quocumque tempore recitetur in Ecclesia militanti & per consequens cuius verba verificari possint, & debeant de quibuscumque hominibus præteritis & præsentibus vsque ad finem mundi. Quidquid autem sit de hoc, ex hac explanationum varietate satis constat, non esse obligatos

singulos fideles ad credendum, & cognoscendum in hoc articulo nisi Christum venturum iudicem vniuersalem omnium hominum; quam solam necessitatem in hoc articulo credendo agnouit Catechismus Pij V. in eius explanatione num. 1. his verbis: *cuius articuli ea vis est, & ratio, ut sciamus illo die Christum Dominum de vniuerso hominum genere iudicaturum esse*. Quo etiam pacto hunc articulum declarauit Card. Bellarminus in Catechismo doctrinæ christianæ iussu Clement. VIII. facto ad instruendos pueros, ubi de viuis, & mortuis nihil dicit, sed de sola hominum vniuersitate.

Sequitur iam articulus Symboli octauus illis verbis: *Credo in Spiritum sanctum*. de quo nihil speciale dicendum hic occurrit, suppositis, quæ disp. præcedenti dicta sunt de necessitate credendi explicitè mysterium Trinitatis; nam eo mysterio credito, iam creduntur esse res persone & vnus Deus, quarum tertia appellatur Spiritus Sanctus, & est Deus sicut Pater, & Filius: quod autem procedat à Patre, & filio, & non à solo Patre & alia eiusmodi, non sunt sub necessitate à singulis scienda, quamquam vtiliter Parochi, Magistri, & Concionatores in iis explicandis operam suam collocabunt.

Sequitur articulus Symboli nouus *Sanctam Ecclesiam Catholicam: Sanctorum Communione* de quo ferè omnes Theologi conueniunt, quod sit obligatio illum explicitè credendi, quoad rem in ipso contentam. Suarez in præsent. disp. 15. sect. 4. num. 10. Bañes quaest. 2. art. 8. §. et sic etiam sequitur. Vasquez 1. 2. disput. 121. cap. 2. Azor 1. tom. lib. 8. cap. 6. quaest. 6. Calisto Palao 1. tom. 1. tract. 4. disput. 1. puncto 10. num. 1, & alij omnes recentiores. Addit autem Sanchez lib. 2. in decalog. cap. 3. num. 8. cum Vasquez quem affert, à nullo Catholico ignorari rem contentam in hoc articulo: omnes enim sciunt dari multitudinem fidelium congregatam sub vno capite Pontifice Romano, extra quam nemo saluari potest. Sed cur in Symbolo specialis mentio facta est huius veritatis, quam nullus fidelis ab ignoua instructione ignorat: ego puto, hunc articulum potissimè appositum esse ad explicandam vnitatem Ecclesie prout etiam indicauit Coninch in præsent. disp. 14. dub. 10. n. 189. dicens, credendum esse, vnicam esse fidelium congregationem; & ideo fortasse in Symbolo Niceno explicata magis fuit hæc vnitatis in illis verbis: *et vnica Sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam*. Hæc enim Apostolicaque, quia in diuersas provincias dispersi pergenti erant, & varias Ecclesias fundam. voluerunt prius vnitatem, & vniuersaliter Ecclesie in Symbolo stabilire; quæ duo in Ecclesia Christiana reperitur, cum antea non ita pat. factè in antiquis fidelibus reperiretur. Nam Iudeorum Synagoga vna quidem erat, & sub vno Pontifice summo, sed non erat vniuersalis, cum solos Iudeos comprehenderet; ceteri autem gentibus fideles extra eam Synagoga salutem consequi poterant, prout consecutus est Iob, & alij; Ecclesia autem Christiana appellatur, & est Catholica, hoc est, vniuersalis, comprehendens omnes vbique fideles cuiuslibet gentis, & nationis, ita ut extra hæc Ecclesiam Christianam salus esse non possit. Rursus fideles, si qui erant extra Iudeos, cum sub Iudeorum Synagoga non continerentur, non faciebant vnum corpus, sicut nunc facit Ecclesia Christiana, nec sub vno capite visibili erant, quia in lege naturæ nec erant

Sacramenta instituta præter remedium illius status contra peccatum originale, nec sacerdotes habebant iurisdictionem spirituales ad ferendas leges, vel imponendas præcepta, & ideo tanta vnitas inter illos fideles non requireretur, vt notauit Suarez *lib. 3. ad Regem Angliæ cap. 9. n. 4. & 5.* Et ideo Apostoli Ecclesiam generantes, quæ ex omnium gentium nationibus constanda erat, merito omnibus fidelibus hanc Ecclesiæ vnitatem intelligendam, & credendam proposuerunt; ne forte ex illius vniuersalitate, qua synagogam superabat, deciperentur, negando vnitatem, & concipiendo plures Ecclesiæ tanquam arenam sine calce, non vnitas inter se ad componendam vnicam Ecclesiam sub vnico capite visibili. Qui articulus maximè erat cogniti necessarius, cum necesse sit verum caput, & subordinatione agnoscere, ad debitam obedientiam seruandam, & tollenda schismata; & hoc est, quod potissimum in hoc articulo commendatur, vniuersalitas scilicet Ecclesiæ, quæ ideo Catholica appellatur, & vnitas, quæ significatur, dum non multæ, sed vna Ecclesia creditur, cuius vnitatem omnes sufficienter credunt, dum profiterentur debitam obedientiam vni capiti visibili, qui est Romanus Pontifex Vicarius capitis præcipui, & inuisibilis, qui est Christus Dominus.

Cur autem addiderint, *sanctam*; alij dicunt, id fieri, tum quia in Ecclesia sunt Sacramenta, quibus sanctitas conferitur, tum quia licet non omnes, alij tamen ex Ecclesiæ filiis sancti sunt. Ita Bañes *d. q. 2. art. 8. §. ex hoc etiam sequitur*, & Bellar. *in d. catech. doctr. christiane*, qui addit aliam rationem, nēpe quia Christus Ecclesiæ caput sanctus est. Alij tamen rationem illam, quod in Ecclesia sint alij sancti, omittunt, & solum recurrunt ad Sacramenta sanctificantia, quæ sunt in Ecclesia. Ita Coninch, Granado, & Castro Palao locis supra citatis, qui nihil dicunt de credendis sanctis actu existentibus intra Ecclesiam, & Sanchez *dicto cap. 3. n. 8.* reiciens illam explicationem supra ex Bañes adductam. Clariùs tamen, & fortius hoc explicatur in Catechismo Pij V. *part. 1. cap. 10. §. 15.* Vbi huius appellationis causa illa non asseritur, sed aliæ, quia nimirum omnes fideles sancti appellantur. *2. Pet. cap. 5. Vos autem genus electum, gens sancta*: quoniam Ecclesia Deo consecrata est, & dedicata, sicut etiam lapides, vestes, & alia Deo dicata dicuntur sancta. Sicut etiam artifex aliquis appellatur, faber, vel aurifex, qui artem proficitur, licet artis præcepta non seruet; & ideo Paulus *1. ad Cor. cap. 1. & Epist. 2. cap. 2.* Corinthios Christianos sanctos omnes appellat, & sanctificatos, in quibus aliqui erant, scd di peccatores. Deinde propter coniunctionem cum capite sancto, qui est Christus. Vnde S. Augustinus in *Psal. 85.* explicans verba illa: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum*: sic ait: *si christiani omnes, & fideles, in Christo baptizati ipsam induerunt, &c. membra facti sunt corporis eius, & dicunt se sanctos non esse, capiti ipsi faciunt iniuriam, cuius membra sancta sunt.* Denique additur alia ratio, quod sola Ecclesia legitimum sacrificij cultum habet, & salutarem Sacramentorum usum, per qua tanquam efficacia diuina gratia instrumenta Deus veram sanctitatem efficit: ita vt quicumque vere sancti sunt, extra hanc ecclesiam esse non possint. Patet igitur ecclesiam esse sanctam, ac sanctam quidem, quoniam corpus est Christi, à quo sanctificatur, cuiusque sanguine abluitur. Hac Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

ibi: ex quibus constat, etiam si nulli existerent sancti in ecclesia militanti, adhuc illam sanctam dici iure posse. Sicut Religiosos ordines appellamus sanctos, præsciendò ab eo, quod eorum alumnus sanctè viuant, imò solemus dicere institutum ipsum, & ordinem sanctum esse, sed malè à professoribus obseruari & peculiare etiam ecclesias solemus sanctas nominare, vt sanctam Ecclesiam Toletanam, sanctam Ecclesiam Bononiensem, licet capitulares sancti non sint. Sicut ergo medicina dicitur sana, quia virtutè habet reddendi hominè sanū, si ea debito modo vtatur: ita ecclesia potest dici sancta, quia leges habet, & Sacramenta, aliq; media efficacia ad sanctificatione fidelium, si eiu modi mediis debito modo vtantur. Quia tamen huius appellationis variæ rationes adducuntur, vt vidimus, & res ipsa à nullo fidei ignotatur, sed omnes sciunt, ecclesiã aliquo ex iis modis sanctã esse, nec posse extra illam sanctitatem haberi, hoc sufficit, vt singuli fideles suo debito satisfaciunt absque maiori alia huius vocis penetratione.

Quod verò in eodem articulo additur de *sanctorum communionem*, difficilior est, cū variis modis à doctoribus explicetur: quare aliqui negant obligationem grauem hoc explicitè credendi ita Sanchez *d. c. 3. n. 7.* Suarez *in presenti disp. 13. sect. 4. n. 10.* & Coninch *d. dub. 10. n. 189.* Alij agnoscunt obligationem: nam Turrianus *in presenti disp. 28. dub. 1. col. 2.* dicit esse obligationem credendi Sanctorum communionem, per quam intelligitur communio sacramentorum, & communio etiam bonorum operum inter fideles iustos, ratione cuius opera bona vnus aliis profunt: quo etiam patet verba hæc explicantur in Catechismo Pij V. *n. 24.* & sequentibus: in Catechismo tamen doctrinæ Christianæ Cardinalis Bellarmini solum declaratur de participatione orationum, & bonorum operum, quæ in ecclesia fiunt. Alij è contra solum dicunt, necesse esse credere participatione, & communionem fidelium in eisdem Sacramentis. Ita Granado *in presenti tract. 10. disp. 3. sect. 2. n. 9.* Alij dicunt esse obligationem credendi in communi dari aliquam communicationem spiritualium bonorum inter fideles, & hoc sufficere, licet ignoretur, qualis sit. Ita Castro Palao *d. p. 10. n. 5.* Quod mihi etiam placet, quia hæc verba non continent nouum articulum, sed explicant eundè de vnitatem Ecclesiæ, ex qua vnitatem consequitur, vt membra sese inuicem iuuant, sicut iuuant sese inuicè membra eiu sde corporis naturalis, vt notatur etiã in Catech. Pij V. §. 24. Nullus autem est fidelis, qui non sciat, quantum satis est, hanc communicationem saltem quantum ad rem ipsam, cum omnes petant aliorum auxilium in orationibus. Solum posset dubitari, an sit etiam obligatio sciendi distinctè, hanc communicationem esse etiã cum animabus, quæ sunt in Purgatorio, easque posse nostris suffragiis iuuari: quod necessarium videtur, vt ad eas iuuandas excitemur. Non tamen video à doctoribus, imponi hanc obligatione grauem in singulis fidelibus, licet Prælati, & magistri distinctè debeant hoc scire, & expressè profiteri, quando fidei professionem emittunt.

Sequitur articulus decimus, quo credimus *remissionem peccatorum*, de quo omnes fateantur esse necessariam fidem explicitam, & constat ex dictis *disp. præcedenti*, in qua vidimus, semper fuisse necessariam notitiam remissionis peccatorum, & mediorum ad eam obtinendam, sicut est obligatio eam procurandi: in lege verò gratiæ est

112

Verba illa
Sanctorum
Communionem, expli-
cantur.

113

An necessa-
ria sit fides
explicita de
remissione
peccatorum.

obligatio peculiaris sciendi efficaciam baptismi, & sacramenti Pœnitentiæ, atque adeo quod in Ecclesia sit potestas remittendi peccata, per hæc Sacramenta.

114
An fides explicita de resurrectione carnis sit necessaria.

Articulus undecimus continet *carnis resurrectionem*: quem articulum nescio, qua de causa omiserit P. Suarez *dicta sect. 4. numer. 6. in fine*, enumeratis aliis necessariò credendis: in eius enim necessitate conueniunt Doctores, Bañes *vbi supra §. Iam verò*, Turrianus *dicto dub. 1. col. vlt.* Castro Palao *vbi supra num. 5.* Sanchez *dicto. cap. 3. num. 7.* Granado *vbi supra num. 8.* Hurtado *dicta disp. 44. §. 10.* & eiusmodi necessitas non parum exaggeratur in Catechismo Pij V. c. 12. §. 1. vbi §. 2. notatur, ideo potius dictum esse, *carnis*, quam *mortuorum resurrectionem*, vt obiter indicaretur animæ immortalitas, quæ non resurgit, sed sola caro, quæ dissoluta fuerat; idque factum etiam esse ob errorem Hymenæi, & Philetii, qui vt colligitur ex Paulo 2. ad Timoth. 2. resurrectionem intelligebant non corpoream, sed spirituales à morte peccati ad vitam innocentem. Necessè ergo est credere veram resurrectionem omnium mortuorum, & per consequens cum eisdem corporibus, quæ in hac vita habuerunt: neque enim dicitur resurgere, nisi illud idem surgat, quod ceciderat, & perierat; & hoc spectat etiam ad completam glorificationem, quam credimus, & speramus; non tamen credimus solam resurrectionem gloriosam iustorum, sed etiam iniquorum, qui iuxta Christi verba resurgunt in resurrectionem iudicij.

115
Fides explicita vite æternæ omnino necessaria.

Denique sequitur duodecimus, & vltimus symboli articulus illis verbis *vitam æternam*: quibus verbis confitemur gloriam, & beatitudinem æternam à nobis & iustis omnibus possidendam; quam fidem explicitam necessariam omnino esse, constat à fortiori ex dictis *disp. præced.* vbi vidimus, fidem Dei remuneratoris esse necessariam necessitate medij. Addunt autem aliqui, necessariò etiam esse credendam pœnã æternam iniquorum ita Bañes *d. §. iam verò*, Hurtado *vbi supra §. 13.* & vtrumque proponit Card. Bellarm. in suo Catechismo in expositione verborum huius articuli, & meritò, cum vtrumque necessarium sit, timor pœnæ, & præmij spes, ad coercendos impios, & excitandos pios ad studium, & prosecutionem veræ virtutis: & ideo vtraque fortasse fors æterna verbis illis continetur, vt significauit Bellarminus, & indicari videtur in Catechismo Pij V. cap. 13. num. 2. his verbis: *Admonendi igitur sunt fideles, his vocibus, vitam æternam, non magis perpetuitatem vite, cui etiam demones, sceleratique homines additi sunt, quam in perpetuitate beatitudinem, qua beatorum deservunt.*

Nomen *vite æternæ* expleat significari. Nam licet nomine *vite æternæ* aliquando sola celestis gloria significetur; nomen tamen ipsum generale est ad vtramque vitam, beatam, & infelicem; cum vtrique victuri sint in æternum: & in eo sensu connectitur optime cū articulo præcedenti, quo resurrectio creditur futura, non beatorum solum, sed damnatorum etiam, & vniuersalis: quia verò non sufficiebat resurgere, nisi resurrectionis effectus futurus esset perpetuus; meritò subiungitur, *vitam æternam*; vt sciamus, resurrecturos vtroque non ad tempus finitum, prout in hac vita geniti fuerunt, & aliqui etiam in hoc mundo resuscitati sunt, vt iterum morerentur, sed ad vitam immortalẽ, & æternam, & nunquam amplius morituros; qui

etiam videtur sensus verborum, quibus hic etiam articulus in Symbolo Nicæno proponitur, dum dicitur; & *vitam venturi sæculi*: nam venturum sæculum vtrumque statum comprehendit, & beatorum, & damnatorum, prout nomen illud *sæculi venturi* vsurpatur, etiam Marc. 10. vers. 30. & Luc. 18. vers. 30. in quibus locis relinquuntur sua propter Christum promittitur vita æterna in sæculo venturo, seu futuro, vbi sæculum venturum condistinguitur à beatitudine æterna, quæ in ipso promittitur; non enim promittitur beatitudo æterna in beatitudine æterna, sed in sæculo venturo, hoc est in duratione æterna, quæ victuri sunt homines omnes post vniuersalem resurrectionem. Ethæc dicta sint de iis, quæ in Symbolo Apostolorum credenda singulari proponuntur: nunc dicamus de aliis, quorum fides ex aliis capitibus necessaria est.

SECTIO V.

De aliis, quorum fides, vel notitia explicita fidelibus necessaria est.

Sunt alia, quæ credenda sunt, non solum, vt sciatur, sed propter operationem, qua sunt obiecta operabilia. Et primò loco in hoc ordine occurrit sacramenta, ex quibus non est controuersia quoad aliquam baptismum licet omnes recipere debent, ita credete tenentur eius efficaciam, & necessitatem, vt illum debito modo petant, & recipiant, in quo omnes doctores conueniunt: nec obstat, quod is, qui in infantia baptisatus est iam, non habet obligationem baptismi recipiendi: id enim per accidens est, & vt notauit Suarez in præfati dict. disp. 13. sect. 2. n. 2. is etiam, quando est adultus, debet scire, se tum præcepto satisfecisse, quo per se loquendo obligatur, & ideo debet habere notitiam baptismi suscepti, & eius effectum, & quam professionem, & obligationem ex eo contraxerit, & quomodo ratione illius est membrum Ecclesiæ, & capax recipiendi cætera sacramenta, & sub obedientia Pontificis Romani.

Similiter consentiunt omnes, quod sit necessaria fides, & notitia sacramenti Pœnitentiæ, cum sit etiam præceptum Christi vniuersale recurrenti ad hoc sacramentum omnibus, qui post baptismum habent conscientiam, vel dubium de peccato mortali commisso. Hæc autem notitia habenda est ab omnibus, etiam antequam peccatum mortale post baptismum committant: tum quia regulariter loquendo, omnes necessitatem habet recurrenti ad hoc sacramentum, saltem propter dubium peccati commissi, nec possent communitè suæ obligationi satisfacere, si antecederet notitiã huius sacramenti non haberent. Sicut nõ seruetur cõmunitè lex de manifestandis ecclesiæ hæreticis, si subditi notitiam huius legis non haberent, antequã hæreticos aliquos inuenirentur etiam quia, cum Christus Vicarios suos sacerdotem constituerit, vt quoties obligatio esset recurrenti ad Deum pro venia peccati commissi, obligatio eadem esset recurrenti ad tribunal sacerdotis, oportuit, hanc obligationem notam esse omnibus fidelibus; alioquin frustra hæc iudicialia potestas sacerdotibus tributa fuisset, cum ipsi non possint iudicium hoc ex se in ciperẽ, nisi pœnitentia